

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Svoboda

V S E B I N A

Grčar Viktor, Naša nova občina in podeželje / Radoje Domanović, Premišljevanje navadnega srbskega vola / Katka Zupan čič
Štrimo okove / B. Traven, Pasja kupčija /
Marksistična šola // Naš pokret // Zlet
„Svobode“ v Celju

LETO VII. • ŠTEV. 4

1. APRIL 1935

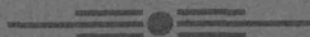
NAROČNINA

ZA MARKSISTIČNI MESEČNIK „SVOBODA“ ZNAŠA:

LETNO	Din 40.—
POLLETNO	„ 20.—
ČETRTLETNO	„ 12.—
ZA AMERIKO LETNO	„ 60.—
POSAMEZNA ŠTEVILKA	„ 4.—

UREDNIŠTVO IN UPRAVA ZA JUGOSLAVIJO: LJUBLJANA, PALAČA
DELAVSKE ZBORNICE, MIKLOŠIČEVA CESTA 1

ZA AMERIKO: CHICAGO, ILL. 3639 W, 26 TH. ST.

Delavska kulturna zveza „Svoboda“ priporoča svojim
članom te-le delavske zadruge:

<p>Konzumna zadruga za Ljubljano in okolico r. z. z o. z.</p> <p>Ljubljana, Medvedova cesta šte. 36</p> <p>Priporoča svojim članom vedno sveže spicerijsko in razno galanterijsko blago. Cene konkurenčne. Član postane lahko vsak. Pristopnina znaša Din 5.—, Delež Din 25.—.</p>	<p>Konzumno društvo rudarjev Ustanovljeno 1906 Hrastnik Ustanovljeno 1936 r. z. z o. z.</p> <p>Ima 3 prodajalne, združeno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodruzi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom</p>
<p>Konzumno društvo za Mežiško dolino r. z. z o. z.</p> <p>Poštni predal št. 3 - Telefon Inter št. 5 - Pošt. ček. rač. št. 15.925 - Brzjav: Kodes Prevalje</p> <p>Centrala in skladišče: Prevalje</p> <p>Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Ouštanj, 4. Muta, 5. Črna I, 6. Črna II, 7. Mežica, 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.</p> <p>Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Vse nove hranilne vloge se lahko vsak čas na zahtevo vlagatelja neomejeno dvigajo. Denar zamorete vlagati direktno v centralo v Prevalje po poštinih položnicah, ki Vam dajo na razpolago vse naše prodajalne, ali pa osebno v vsaki naši posamezni prodajalni. Prodaja se le članom. Pristopnina Din 5.—, Član društva postane lahko vsak, Delež 3.0 Din</p>	<p>Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko r. z. z o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3</p> <p>opozarja vse gorenjako delavstvo, da je glavni pogoj za osvoboditev delavskega razreda njega gospodarska osamosvojitve. Zaradi tega naj se nam pri delu za njo pridruži siehernik!</p> <p>Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Ker. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojsirana. Zadrुžne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Bell, nasproti postaji.</p> <p>Zadrुžni kino: Radlo poleg delavskega doma.</p> <p>Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!</p> <p>Svoji k svojim - ker bomo le - Mi vsi moči!</p>

Grčar Viktor, Naša nova občina in podeželje

(Z ozirom na misli, ki sem jili obdeloval na nekem predavanju, me je zagrabil urednik »Svobode« in mi izvil obljubo, da mu napišem nekaj takega za njegov list. S tem sestavkom se oddolžujem obvezi. Bravce pa prosim oprostite, če bodo primorani čitati že znane stvari.)

V aprilu 1933 smo dobili nov zakon o občinah. S komasacijo starih občin so se tudi že ustvarile nove občine po teritoriju. Tudi nove občinske uprave po tem zakonu že imamo. Samo nove občine po duhu zakona še ni. Zakaj? Ker upravljajo nove občine še stari ljudje: župani, ki so bili tudi že poprej župani, občinski odborniki, ki so tudi kaj takega že bili, ali pa vsaj pri tem poslu opazovali svoje očete ali sosede, nadzorni organi, ki so se sicer včasih imenovali »Bezirkshauptmani«, potem »sreski poglavarji«, in ki danes vrše funkcijo »sreskih načelnikov«, kar vse pa gre lepo po starem uglajenem tiru naprej. Saj so vsi zadovoljni s tem. Imamo samo večje občine, kakor smo jih imeli pred dvema letoma, v bistvu pa so ostale kakor so bile. Kakor bi nov čas ne prinesel novih potreb in ne postavljajl novih zahtev!

Pa je vendarle marsikaj novega pri nas. Četudi smo v zadnjih letih mnogo čitali in govorili o krizi, ki se je pojavila v našem gospodarstvu, se v najnovejši dobi govori predvsem o posebni njeni panogi, o krizi kmečkega stanu, o propadanju našega poljedelskega gospodarstva, o silni bedi, ki je zagospodarila na našem podeželju.

Vse hoče danes pomagati kmetu. Vse vlade, vsi režimi se trudijo, da bi s zaščitnimi uredbami zaustavili nadaljno propadanje. Posebno sedaj ko so se našli taki pomagači kmečkega stanu na silno. Samo kmetu se zaradi tega prav nič bolje ne godi. Vse odložitve in prelaganja njegovih obveznosti mu ne morejo poboljšati njegovega življenja niti za skledo žgancev. Kajti, če so kmečki dolgovi krivi kmetove bede, mu boš pomagal le, če mu boš te dolgove plačal, ne pa mu posledice tega zla za nekaj časa odložiš. Kajti dolgovi imajo posebne lastnosti. Dolg, ki se redno ne odplačuje, raste, pa če mu tudi še tako tešeš obrestno mero. In če so že sedanji dolgovi krivi krize kmetijskega gospodarstva, ga bodo po neki dobi, ko bo vendarle potrebno pristopiti h njihovi likvidaciji, naravnost upropastili.

Za rešitev agrarne krize bo torej potrebno iskati posebnih potov. Vsaj politična sredstva so se pokazala kot nemočna za rešitev takih problemov. To je narodnogospodarsko vprašanje. Narodno gospodarstvo pa ni monopol kakega režima, nego je zadeva delovnega ljudstva, ki je v pridobitvenemu procesu zaposleno. Kajti četudi imamo v družbi mnogo različnih proizvodnih panog, je narodno gospodarstvo le enota, je živ organizem, kateremu se bolezen vsakega posameznega organa, — panoge, — mora poznati na celoti.

Zlo je, da se pri nas ne rešuje usoda poljedeljske proizvodnje, ampak se rešuje kmet. Hoče se rešiti kos romantike kmetskega stanu iz njegove preteklosti, potem ko se je temu stanu izpodbilo tla, na katerih je mogel živeti in uspevati. Poskuša se isto, kakor je poskušal Ribničan, ko se je trudil, da bi kljuse odvadil jesti, pa mu je kljuse poginilo ravno takrat, ko je v svojem prizadevanju temeljito uspel.

Mi pa bi radi rešitev vendarle nekoliko poprej nego nam bolnik pogine. Zato bo tudi potreba pustiti romantiko in preteklost in se ozreti v bodočnost. Pa naj se v bodočnosti nositelj poljedeljske produkcije že imenuje kmet ali gospod ali delavec, glavno da ga postaviš na mesto, kjer bo v produkcijskem procesu v družbi lahko uspeval in koristil.

Slišali smo: »Rešitev delavskega razreda je zadeva njega samega!« — Tudi kmeta ne bo nihče rešil, ako ne bo storil tega sam. Pač pa se mu pri tem lahko pomaga. Kajti prvo je potrebno spoznanje. In tega ni. Kmet danes samo ve, da se mu slabo godi. Niti tega ne ve, kako slabo se mu godi. Tudi v delavskim razredom je bilo tako. Šele ko se je sam zavedel, kje tiče vzroki njegovega bednega stanja, je nastopil kot aktiven činitelj in je pričel borbo za svoje pravice.

Na to pot bo povesti tudi kmeta. In tu se bosta sestala delavec in kmet na eni fronti. In takrat šele se bo pričela graditi kmetova bodočnost. Kajti danes živi naš kmet samo v iluziji preteklosti, ki pa je že minila.

V koliko pa je sposobna naša nova občina, da služi kmetu za oporo pri njegovem osvobodilnem boju?

Občina, kakor smo jo imeli dosedaj, z zemljiško proizvodnjo res ni imela mnogo skupnega. Predsednik oblastvenega odbora bivše mariborske oblasti, torej prvi predstavnik nadzorstvene oblasti nad bivšo kmečko občino, je takole zagovarjal eksistenčno pravo malih občin: — »Kmet ima z županom opraviti samo, kadar potrebuje živinski potni list. Drugače z občino nima stika. Zaradi tega pa so boljše male občine, da ima župana takoj pred nosom in ne gubi časa s potom v deveto vas. Zato dosedanje občine kmečkim potrebam popolnoma zadostujejo in ni potrebno snovanje velikih.« — To pa je veljalo samo za staro politično občino, kakor nam jo je v 60tih letih dala stara Avstrija. Nekoč je to bilo drugače.

Tudi položaj kmetov je nekoč bil drug. Sedanji njegov položaj je samo posledica procesa, ki se je pričel s kmečko zemljiško odvezo. Značilno je, da sta tako avstrijska politična občina, kakor kmečka zemljiška odveza plod iste dobe. Zemljiška odveza je bila uzakonjena 1868, občinska ustava v Avstriji pa datira iz l. 1869. Ista je tudi usoda obeh. Oboje se je izkazalo v teku razvoja za slabo.

Uporabo zemlje pri nas je urejeval srednjeveški vaški ustav. Prvotno staroslovenski, kjer je bila predstavnik zemljiške posesti rodbinska začruga, po zavojevanju naših krajev po tuji fevdalni gospodi pa staro-germanski vaški ustav, ki je zadrugo potisnil v stran.

Pojem zemljiške lastnine takrat ni bil isti, kakor je danes. Samo del zemljišč je bil v posesti posameznikov, ki jih je predstavljala stara fevdalna rodbina. To je bil tisti del, ki se je intenzivno obdeloval, ki je nosil odraz znoja, truda in dela posameznih rodbin, domačij. Obdelovanje te zemlje ni bilo prosto, temveč je bilo vezano, točno urejeno z ozirom na čas in način dela. Ostala zemljišča pa, ki niso bila podvržena intenzivnemu obdelovanju, so bila skupna lastnina vseh prebivalcev vasi. To

so bili gozdovi, pašniki, planine. Ti so se izkoriščali skupno, po potrebi in po navadi. Bili so lastnina vasi, soseske, srenje.

Pozneje so se teh skupnih zemljišč polastili graščaki. Tudi ti niso kratili vaščanom pravice do uživanja teh zemljišč za domače potrebe (les, stelja, paša...). Vaščani so izgubili lastnino teh delov zemlje, niso pa izgubili pravice užitka. Lastnina se je spremenila v servitut. Tudi pravica za uživanje servitutne zemlje je veljala za vse vaščane, za srenjo. Šele pozneje so bili od uživanja te zemlje izključeni vaščani, ki so se šele priselili v kraj.

Tako je nastala realna gospodarska zajednica, ki jo imenujemo srenjo, sosesko, gmajno. To je začetek naše občine. Te agrarne skupnosti so družile vaščane v posesti in v delu. Skupno so se ta zemljišča uživala. Po potrebi pa so se tudi dela na tem ozemlju opravljala skupno. N. pr. krčenje i. t. d. Ta skupnost je predstavljala torej direktno produktivno enoto.

Pozneje je bilo potrebno do teh zemljišč napraviti pota, ponekod postaviti vodnjake, urediti vode, zavarovati posamezna mesta radi elementarnih pojavov. Ker so te naprave služile vsem, je tudi postavitve in vzdrževanje vršila srenja, t. j. vsi. Tako se je delokrog prvobitne občine razširil. Ona je vršila tudi indirektno produktivne posle.

Pri skupnem poslu, kakor tudi pri skupnem uživanju pa je bilo potrebno ustanoviti nekak red, ta red varovati, javne naprave čuvati pred lahkomišelnim in zlobnim poškodovanjem. Tako so sami od sebe prešli v delokrog srenje upravni ali politični posli.

Prvobitna občina stoji v celoti pred nami, z vsemi njenimi atributi: občinskim ozemljem, občinarji, občinsko upravo in upravnimi organi. Za občino pa to še ne zadostuje. Potrebna je še — »oblast« — s katere močjo je mogoče izvesti ukrepev izsiliti. Od kod ji ta oblast? Dala ji jo je skupnost interesov in potreb občinarjev samih. Oblast občine izvira iz volje občinarjev, ne prihaja od zgoraj, ampak od zdolaj, je v polnem pomenu besede »originaarna« (prvobitna).

Početek njen pa so tvorili v glavnem skupni gospodarski interesi. Bila je v prvem redu produktivna enota, posestna oblika. Predstavlja nam gospodarsko zajednico.

Vidimo pa tudi, kako ozko je bila povezana prvobitna občina z zemljiško produkcijo tedanjih dob.

Srenja je imela svoj vpliv pri porazdelitvi zemlje na posamezne domačije, kar se je vršilo ob priliki krčenja gozdov, pa tudi na način obdelovanja zemlje, ki ni bil svoboden, ampak vezan, t. j. gospodarenje se je vršilo po skupnih načelih, ki jih je določevala vaška občina. Vse njive so se morale istočasno obdelati, na enak način, z isto vrsto semenja, istočasno se je želo, kosilo i. t. d. Izvoljeni gospodarski odbor srenje je odredil način pašnje na skupnih pašnikih, način izkoriščanja gozdov, skrbeti je moral za spoštovanje in varstvo mej, za graditev in vzdrževanje potov, mostov, skrbeti pa je moral tudi za socialne potrebe vasi. Predstojnik srenje, — »špan« — je imel neomejeno avtoriteto, a je vendar moral biti vsako leto na novo izvoljen in je v slučaju nesposobnosti mogel biti vsak čas z navadno večino glasov odstavljen. Ta princip demokracije je tvoril temelj samoupravne svobode in je tudi pripomogel, da se je ta agrarni ustav skoro eno tisočletje neizpremenjeno vzdržal.

Celico je tvorila »domačija«, v čije rodbinski zajednici je bilo

zadosti prostora za toliko članov, kolikor jih je bilo za obdelovanje zemlje potrebno. Domačija pa je dajala svojim članom prav vse, kar jim je bilo za njihovo vzdrževanje potrebno; živež, streho, obleko, sploh vse. Domačija se ni delila in zemljiška posest ne drobila. To tudi ni bilo potrebno, ker so se v slučajih potrebe vedno dobila za intenzivno obdelovanje potrebna nova zemljišča s krčenjem gozda. Zato promet z zemljišči ni bil prost.

Domačije pa ni držala samo zemlja, na katero je bil privezan vsak član, še močnejša vez je bila »zavest skupnosti«, ki je vezala člane drug na drugega in na dom.

V mestih je šel razvoj drugo pot. Obrtna produkcija in trgovina, po odkritjih v početku novega veka utesnjeni v oblikah srednjevekovnih spon, se nista počutili več dovoljno prosti za zagotovitev svojega prospeha po željah in potrebah novega časa. Nova organizacija produkcije je zahtevala svobode. Prične se veliko socialno, duhovno in politično gibanje za novo svobodo, ki je v kontinentalnem delu Evrope našlo svoj grandiozni zaključek v francoski revoluciji 1797.

Na plan je stopilo meščanstvo. Meščanstvo pa je s seboj privedlo kot nov družbeni činitelj delavskega razreda.

Tako je nastopil kapitalistični družbeni red. V prvi dobi svojega razcveta je bil kapitalizem liberalen, to se pravi: radi svobodne konkurence priznava vsakomur možnost razvoja in razmaha — magari na škodo šibkejšega. Kapitalistični družbeni red pa priznava tudi »svetost zasebne lastnine«, ki na njej temelji. Princip skupne lastnine mu je tuj. Principa skupne proizvodnje za občo korist ne priznava. Svoboden boj vseh proti vsem mu je zakon. Zanj ni meja ne političnih, ne moralnih, zanj velja samo ena omejitev, to je nemoč slabejšega. Za uveljavljanje svojih načel mu je potrebna politična moč. Zato si jo tudi ustvarja.

V sami revoluciji si je postavil francoski narod občine. Že 14. decembra 1789 je bil razglašen nov občinski red, ki je dal ljudstvu popolno upravno svobodo. Imel je eno samo hibo. Ravno zaradi popolne svobode je omogočil razmah lokalno patrijotičnih vplivov in podpiral snovanje majhnih, za življenje nesposobnih občin. Zato ga je že v letu III. zamenil nov občinski red, ki je združil občine, ki so štejele manj kot 5000 ljudi v kanton. Občina je bila zgrajena na principu polnega vpoštevanja ljudske svobode, ljudske samouprave, ki jo omogoča volilnost občinskih funkcionarjev.

Ta občina pa ni več delovna zajednica. Meščanski razred skupnostne produkcijske forme zanikuje. On priznava samo produkcijo za privaten račun. Njemu je samo potrebna politična oblast. Zato si tudi ustvarja novo občino kot politično-upravno asociacijo. Izvor njene politične moči pa vendarle izvira iz ljudstva. Moč občinske oblasti je »originaarna«.

To pa se je razmeroma hitro spremenilo. Razvoj v Franciji je prinesel na krmilo Napoleona in njegovo dobo. Napoleon je uničil ljudske pravice, ki jih je osredotočil v svoji osebi. Postal je diktator Francije in skoraj tudi vse ostale Evrope. Nove občine pa ni uničil. Odstranil je iz nje samo to, kar je bilo v zvezi s suverenostjo ljudstva. Izdal je dne 28. pluviusa revolucionarnega leta VIII. nov občinski red, s katerim je prenehala volilnost občinskih funkcionarjev. Uničena je bila občinska avtonomija, uničena pa tudi prejšnja razlika med kmečkimi in mestnimi

občinami. Načelnik občine — maire — je bil imenovan. Občinski svetovalci, ki so samo posvetovalni organ maira, so tudi imenovani. Oblast, ki jo ima občina za vršitev svojih poslov, ne izvira več od ljudstva, ni »originarna«, temveč je od zgoraj, od vlade, je »poverjena«.

V svoji strukturi je francoska občina še vedno taka, le da je ljudstvu zopet priznana pravica volilnosti.

Pol stoletja pozneje so dozorele razmere v ostali Evropi. Revolucijonarno leto 1848 je vsem deželam dalo nove ustave in jim ustvarilo nove občine. Tudi revolucijonarni pokreti 40tih let so revolucija meščanstva, ki se bori za oblast. Povsod se torej ustvarjajo politično upravne občine. Povsod so služili kot vzgledi francoski občinski redi. Tam, kjer je bilo zmagovito ljudstvo, so si za zgled vzeli občinski red iz leta 1789 in iz leta III., tam pa, kjer sta ostala absolutizem ali diktatura na kakršenkoli način zmagovita, je služil za vzgled Napoleonov občinski red iz leta VIII.

Tudi v bivši Avstriji je revolucija 1848 izsilila ustavo. In tega leta je postavil temelje novi avstrijski občini grof Stadion s svojimi slovitimi točkami. Zmagoviti absolutizem je sicer to delo prekinil, a vendar se je po teh načelih leta 1869 ustanovila nova občina. Kot dete revolucije upošteva pravo ljudstva do uprave in je naslonjena na francoski vzorec iz leta 1789. Občinska oblast je nekaka mešanica, deloma je lastna, deloma poverjena. Vendar je bila dejansko avtonomna in je bila ta njena svoboda precej popolna. Imela pa je isto napako kakor v Franciji, da je omogočala namreč snovanje liliputanskih občin. Samo, da jih v Avstriji niso pozneje odpravili, kakor so to storili v Franciji. Ta občina je životarila tudi pri nas do junija 1933, t. j. do novega zakona o občinah, ki je za vso Jugoslavijo enoten.

Tudi ta občina je bila samo politično upravna edinica, ki ji je bilo uveljavljanje na polju proizvodnje popolnoma vzporedna zadeva.

Ne po polnih dveh desetletjih bomo praznovali stoletnico rojstva politično-upravne občine v centralni Evropi. Poglejmo, kaj nam je prinesla, predvsem, koliko je bil merodajen njen vpliv na nadaljnji razvoj zemljiške proizvodnje.

Nova doba je prinesla novo življenje. Ne sunkoma. Hipoma se da življenje samo ubiti, ne pa ustvariti. Vsak organizem potrebuje svoje razvojne dobe, dokler ne stoji v svoji popolnosti pred nami. Tudi razvoj zemljiške proizvodnje je potreboval svoj čas, dokler se ni pokazal v svoji novi podobi. Proces se pričinja že v dobi pred revolucijo. Merkantilizem je že v dobi pred francosko revolucijo pričel odrivati naturalno gospodarstvo. Najprej seveda od zgoraj. Gospodi ni bilo več pomagano s poljskimi pridelki, z živino, s katerimi je dotedaj kmet plačeval graščini in državi svoje obveznosti. Bil ji je potreben denar. Začeli so zahtevati, da se javne dajatve, desetina, pa tudi delovne dajatve, tlaka, spremene v davščine v denarju.

V Avstriji je Marija Terezija to izvedla in je, da ustvari podlage za to, dala 1748 leta popisati vso zemljiško posest v svoji državi. To je takozvani Terezijanski davčni kataster iz tega leta, ki naj bi služil za odmero novih davkov v denarju. Kmetje so to še radi gledali, ker so upali, da se bodo sedaj iznebili nasilnosti graščinskih valptov in biričev, ki so jim doslej kot klopi tičali na tilniku.

Osvoboditev kmeta pa je sledila šele mnogo pozneje. Šele v letih 1848 in 1849.

Zemljiška odveza, t. j. da je postal kmet popolnoma svoboden lastnik svoje zemlje, pa sledi zopet šele dve desetletji pozneje, leta 1868. Za to, da je smel kmet odslej s svojo lastno zemljo, ki je bila tudi že doslej njegova, svobodno razpolagati, je moral pri nas n. pr. plačati 20 milijonov goldinarjev odškodnine graščakom.

V čem obstoja bistvo nove uredbe? Dva momenta sta tu, oba silno važna in značilna za bodoči razvoj kmečke posesti in kmečko-zemljiške proizvodnje. Prvo: Ustvarja se prost promet z zemljišči. Nič več ni domačija ono središče in temelj, na katerem sta slonela in uspevala kmečka rcdbina in kmečko-zemljiška proizvodnja. Na čelo je stopil posestnik in kmetija je postala osebna lastnina njegova, s katero je lahko počel, kar je hotel. Tudi rodbinski člani so odslej svobodni od kmetije in od njihove proste volje je odvisno, če hoče kdo na nji ostati ali ne. Drugo: Pod pravo osebne lastnine spravi tudi realne zemljiške skupnosti, to je oni del zemlje, ki se ni intenzivno obdeloval, ki je tvoril skupno last vaščanov in se je od vseh užival. Zemljiški zakon v Avstriji realnih kmetiskih pravic sploh ne priznava in jih upošteva le kot osebna prava. Novi avstrijski občinski red pa je s svojim poudarkom personalno-politične občine povzročil razkrojevalni proces realne gospodarske zajednice, ki je v »srenji, soseski« živelah lahko tisoč let.

Svobodno razpolaganje z osebno lastnino je oprostilo kmeta tudi od dotedanega prisilnega načina obdelovanja zemlje. Padla je stara zemljiška ustava. Delo na zemlji je postalo mezдно delo. Kmečka zemljiška proizvodnja je bila potisnjena na kolosek kapitalističnega gospodarskega ustroja in bila je podvržena njegovemu razvoju. Sledilo je, kar je moralo slediti. Pričel se je proces razpadanja stare oblike proizvodnje, ki ni več spadala v nov gospodarski mehanizem. Pa tudi novih proizvodnih oblik ni bilo mogoče postaviti, ker novemu je bilo staro na poti. Pričelo se je bolezensko stanje, ki se je s potekom časa vedno bolj stopnjevalo in katerega najopasnejše momente preživljamo v sedanosti.

Najbolj bi se sedanje stanje pokazalo, ako bi primerjali obseg srednje in velike kmetije iz dobe, ko se je napravil Terezijanski zemljiški kataster, z obsegom takih kmetij v sedanosti. Sliko nam pokaže že vzporedba iz poznejše dobe. Ob času zemljiške odveze leta 1868 je obstojala povprečna velikost velikega kmečkega posestva iz 20 do 50 ha zemljišča. Leta 1890, torej 22 let po zemljiški odvezi, pa šteje povprečna velikost velikega kmečkega posestva pri nas samo še 18 do 20 ha.

Liberalni kapitalizem je ubil nekdanjo domačijo s svojim poudarkom individualne svobode. Ubil je ljudem zavest skupnosti, ki je prej vezala ljudi na domačijo in na zemljo. Ta zemlja je prenehala biti nekaj svetega, in dočim je poprej rod za rodom držala na sebi, je postala sedaj navaden predmet, ki se po mili volji lahko kupi ali proda. Nekdanja povezanost se je nadomestila s pohlepom po zemlji, kateremu je mogoče z denarjem zadostiti, če ne v veliki meri, pa v majhni. Zavest lastne individualnosti je zbudila težnjo po samostojnosti in neodvisnosti. Tudi na kmetih bi vsakdo bil rad samostojen gospodar.

Posestva na kmetih se počno zmanjševati in drobiti. Drobi jih delitev, kadar si ob smrti gospodarja ali ob prostovoljni predaji otroci posestvo razdele. Drobe ga bremena, ki v obliki dot kot zemljiški dolgovi odtujejo zemljiško posest njegovemu imenskemu lastniku. Ko pa so se te dote v gotovini izplačale, mu odtegujejo investicijsko glavnico, brez katere je danes proizvodnja na zemlji že celo nemogoča.

Kajti domačije, ki je nekoč skrbela vsem njenim članom za vse potrebščine življenja, ni več. Vse potrebščine, ki niso neposreden produkt zemlje, se na kmečkem posestvu ne izdelujejo več. Tudi vaške gospodarske skupnosti ni več, da bi skrbela za one potrebščine, ki se v okviru kmečke rodbine producirati niso mogle. Za take potrebščine skrbi danes mesto: trgovina, rokodelci, tovarna. Za nabavo pa je potreben denar. S smrtjo rodbinske skupnosti, ki je nekoč tvorila posestvu jedro delovne sile, je postalo tudi poljsko delo mezdno delo. Neskladnost med zemljiško-kmečko in med obrtno-industrijsko proizvodnjo pa ustvarja tudi neskladnost med mezdami na kmetih in v mestu, kakor tudi neskladnost med cenami zemljiških in obrtno-industrijskih proizvodov. Zaradi boljših mezd beže ljudje z dežele v druge poklice. Posestva ostajajo brez ljudi, ponekod sloni že danes vsa kmečka poljedelska produkcija na otroškem delu. To prikazuje vidne posledice v degeneraciji našega ljudstva in lahko je opaziti, kako je vsak rod slabši od poprejšnjega.

To je stanje našega podeželja danes. Kapitalizem pa je v t. zv. novih delih sveta in po kolonijah organiziral lastno zemljiško produkcijo po svojih načelih. Produkcija velikih oblik, sloneča na mezdnem delu, preračunjena na trg, je zavzela tolik obseg, da more danes skoro kriti potrebe sveta. Ta postavlja cene zemljiškim produktom, za katere naš kmet producirati ne more. Tako bo popolnoma izrinjen s trga za zemljiške proizvode. To celo na podlagi diktata. Kapitalističnim mogotcem zapadnega sveta je docela vseeno, jeli se bo naš kmet obdržal ali ne. Oni gledajo samo svoje interese. In zadnja svetovna gospodarska konferenca v Londonu je med edinimi pozitivnimi sklepi, ki jih je mogla napraviti, sklenila, da se mora produkcija žita v podonavskih deželah zmanjšati za 2100 vagonov letno.

Vprašanje našega kmeta torej danes ni golo vprašanje njegove razdolžitve. Je to velik problem, ki ga je načeti, obravnavati v celoti. Kmetijski veččaki poskušajo z izboljšanjem produktov, s povečanjem zemljišč, z racionalizacijo, s tipiziranjem produktov pomagati. Najprej razdolžitev, potem moderniziranje obratovanja! Bojim se, da vse to ne bo zadosti.

Vprašanje bi se moralo načeti tam, kjer se je začelo zlo. Za vzpešno zemljiško produkcijo je potreba postaviti take obrate, ki bodo življenja tudi sposobni, ki bodo v položaju producirati ne samo za življenje družine, temveč za trg. Kmetu treba zemlje, ki mu jo je pograbil razkrojevalni proces. Dokler ne bo mogoče, da bi mezde za delo na kmečkem posestvu soglašale z mezdami v obrtno-industrijskih podjetjih, je treba kako drugače urediti vprašanje delovne sile v zemljiški produkciji. Ako nam mogočniki drugih dežel ne dajo, da produciramo žito za nje, je treba najti druge produkcijske panoge, da bo tudi poljedelec lahko produciral za trg. Treba je tak trg najti, ga organizirati in pokazati kmetovim produktom pot do njega.

Vsega tega kmet ne bo sposoben napraviti sam. Tudi ne, če se mu natančno pove, kaj naj začne. Ker je v svojem in sedanjem stanju nemočen za rešitev kakršnekoli naloge. Posameznik je nesposoben za rešitev težkega problema in se tudi za posameznika rešiti ne da. To je skupna zadeva in se da rešiti samo od vseh in za vse.

Kmetu je treba vrniti zavest skupnosti, hi mu jo je kapitalizem ubil.

Kmeta je rešiti od zastarelega in okostenelega konservatizma, ki ga je iz popolnoma druge produkcijske dobe ohranil do današnjega časa. Boj nevednosti! Kmeta bo treba naučiti gospodarsko misliti. Potem šele bodo imele zanj pomen besede, kakor racionalizacija, tipiziranje, intenziviranje itd.

Mnogo se v zadnjem času povdarja za družna oblika kot oblika za osnovanje nove zemljiške proizvodnje. Prav! Ali ne kot činitelj, ki naj bo kmetu pomočnik, da zleze iz sedanjih zadreg, temveč kot nositelj nove proizvodnje. To pa je ravno težko, ker kmetu manjka glavnega, zavesti skupnosti, zavesti, da je sam nič, da pa je z vsemi skupaj velik. Zadrugištvo je ravno pri naših kmetih celo že dobro razvito. Imaš razne tipe kmečkih zadrug: produktivne zadruge za predelavo nekaterih produktov, mlekarške, vinarske i. e., vnovčevalne zadruge (za živino, za meso, za sadje), nakupne zadruge, denarne zadruge. Samo enega tipa zadruge ne najdeš. To je tip zadruge za zemljiško proizvodnjo v obče. Da bi na drugih tleh povrnili dobre stare čase! Da bi zadruga nadomestila nekdanjo domačijo, boljše celo, ker ne bi predstavljala ostanek srednjeveških dob, ampak prirodnega naslednika oblike kapitalistične proizvodnje.

Za kaj takega danes še ni mnogo razumevanja.

Počasi in polagoma bo prišlo tudi do tega. In kjerkoli je komu mogoče poriniti voz za spoznanje v tem pravcu naprej, naj stori to svestno in brez oklevanja. Kmet sam od sebe tega ne bo storil. Treba bo iskati prilike drugod, da se v tem pogledu sploh nekaj začne. Tu nam kakor pomoč iz oblakov prihaja novi zakon o občinah od 14. III. 1933.

Danes meščanskemu razredu ni potrebno boriti se za oblast. On to oblast v polni meri uživa. On je danes celo v položaju, da mora svojo oblast braniti pred razredi, ki skušajo za njim priti do veljave. Zato tudi oblasti nove občine ne smatra kot lastne, iz ljudstva izvirajoče, temveč kot poverjeno. »— Opštine, kao niži organi državne zajednice, od države stvoreni i njoj potčinjeni imaju svoj rad i svoju delatnost uputiti pravcem uredaba vlade —«, čitamo v neki uredbi o budžetiranju občin.

Naša sedanja občina je sicer politično-upravna edinica, ki pa se smatra v prvem redu kot pomožni organ politične državne upravne oblasti.

Gospodarsko udejstvovanje občine je sicer važen del občinskega delokroga, vendar pa zakonodajalec ne zamišlja občine kot edinico za direktno udejstvovanje pri produktivnih poslih.

Vendar pa je ravno to poglavje najvažnejši del vsebine vsega zakona in predstavlja velik napredek napram staremu avstrijskemu občinskemu redu. On omogoča široko udejstvovanje občine v gospodarskih poslih. Prvo možnost ji za to nudi ekonomska jakost, ker je za samostojno občino potrebno najmanj 3000 prebivalcev, število, ki tudi v ekonomskem pogledu že nekaj predstavlja.

Po § 76 zakona pa spada v delokrog občine:

Po toč. 1. — Upravljanje občinske imovine (sklepanje proračunov, razpolaganje z občinskimi davščinami, najemanje posojil, nakupi, prodaje, dajanje občinske imovine v zakup, ustanavljanje občinskih podjetij);

po toč. 2. — Skrb za občinske prometne ustanove (gradnja in vzdrževanje cest, mostov, brodov, kanalov, tlakovanje trgov in ulic, razsvetljava);

po toč. 5. — Pospeševanje narodnega gospodarstva v občē (ustanavljanje in podpiranje odnosnih zadrug, nabavljanje boljših vrst semen, sadnega drevja, vinske trte, pasem plemenske živine, skrb za dobro zdravstveno stanje živine in pobijanje nalezljivih živalskih bolezni, ribarstvo, izboljševanje rodovitnosti zemljišč, uravnavanje potokov in hudournikov, ustanavljanje hranilnic).

Poudaril sem ponovno, da je rešitev podeželja zadeva skupnosti. Take posebne skupnosti pa danes ni. Pač pa nam trdno skupnost kmečkega prebivalstva predstavlja občina. Zato je ravno pri reševanju podeželja važna naloga poverjena ravno občini.

Nečem pa s tem trditi, da naj ravno občina postane direktno nositelj nove zemljiške produkcije. To bi bilo celo zgrešeno. Kajti ravno samoupravna podjetja uspevajo težje nego privatna. Tu ne igra vloge ravno birokratizem, ki ga na kmetih niti ne poznajo. Težkoče so v riziku, v katerem so privatna podjetja svobodna, ki pa je v samoupravnih podjetjih že zaradi državnega nadzorstva zelo omejen, če ne onemogočen.

Občina naj zavzame napram kmetu svoj nekdanji položaj. Tudi po starem vaškem ustavu ni bila ravno srenja nositeljica zemljiške proizvodnje. Srenja je nastopila tam, kjer so naloge presegale moč posameznih domačij, ali, kadar je šlo za naprave, ki so služile vsem.

Občina gotovo, ali vsaj kmalu ne bo mogla bistveno vplivati na obliko zemljiške posesti. Pač pa lahko vpliva na menjavo oblike zemljiške produkcije.

Na naši zemlji se lahko še več producira. Pač pa ne producira po starih patriarhalno utrjenih tradicijah, temveč za trg.

Po banovinskih uradnih podatkih bi se v Dravski banovini samo potom zložbe pridobilo še 11.000 ha plodne zemlje, ki gre sedaj v izgubo vsled nepotrebnih potov. Smotreno izvedene melioracije bi dale nadaljnih 180.000 ha ozemlja, ki je sedaj zamočvirjeno. A z ureditvijo preostalih skupnih zemljišč in servitutne zemlje, kjer sedaj ni pravega gospodarstva, bi se lahko intenzivirala produkcija na 430.000 ha zemlje, kar tvori samo 26 odst. celokupne površine banovine. Evo polja za agrarno reformo!

Vse to pa so dela, ki jih posameznik ne more, niti ne sme sam reševati, ker se mora pri tem ozirati ne samo na lasten interes, temveč mora upoštevati tudi interes sosedov in interes splošnosti. Tu je občina naravnost poklicana k vodstvu.

Povečanje intenzivnosti produkcije, ki naj reši naše poljedelstvo, je magija, ki more uspešno učinkovati šele kot posledica prejšnjega. Tu prihaja racionalizacija obdelovanja naše zemlje, mehanizacija obratov, izbor in tipiziranje produktov, selekcija, zavodi za predelavo produktov in končno čim večja izločitev prekupčevalstva, t. j. ustvaritev trgov.

Naši občini se niti ne bo potreba pri tem udeleževati direktno v produkciji. Tudi bi ji to ne bilo lahko. Kajti največje nasprotstvo bi ji v svoji okosteneli zaostalosti nudili kmetje občinarji sami. Pač pa mora stopiti na čelo kot voditelj. To mesto ji pripada že po njenem sedanjem delokrogu. Postala pa bo zopet oni činitelj, ki bo urejajoče vplival pri vsej zemljiški proizvodnji vasi, kakor nekdanj ob časih vezanega zemljiškega obratovanja.

Tedaj pa naš kmet v občini ne bo gledal samo sredstvo za pridobitev živinskega potnega lista, temveč napravo, ki mu varuje eksistenco in skrbi za njegov prospeh.

To vse je mogoče. Treba samo ljudi, ki bodo hoteli in ki bodo znali.

Radoje Domanović, Premišljanje navadnega srbskega vola

Pri nas Slovencih se vse preveč razvija pretirana samozaljubljenost, domišljavost in samohvala. Kritičnih duhov ne trpimo, tako je tudi Cankar doživel priznanje šele po smrti. Srbi se ponašajo z drugačno zgodovino, kakor je naša. Pa kako kritično gledajo nase! Tu priobčujemo n. pr. prevod Domanovićeve črtice, ki je izšla že 1902. l. v »Pokretu« in je priobčena tudi v 2. delu njegovih zbranih del, ki so izšla lani v založbi »Narodne Prosvete« pod uredništvom dr. Vladimira Čorovića, univ. profesorja in člana srbske akademije i. dr. Pri nas bi takoj proglasili za grdega sovražnika slovenstva tistega, ki bi napisal o našem rodu kritične opazke, kakor jih je Domanović o svojem. Morda pa le koga vzpodbudimo z Domanovićevim primerom, da posveti tudi v življenje Slovencev in jim na ta način pomore naprej in navzgor.

Razni čudeži se dogajajo na svetu, a naša zemlja je, kakor mnogi pravijo, plodovita na čudežih v toliki meri, da čudeži že sploh niso več čudeži. Pri nas imamo ljudi na zelo visokih položajih, ki nič ne mislijo, a za nadomestilo tega ali pa morda iz drugih razlogov je začel razmišljati neki navaden kmečki vol, ki se prav nič ne razlikuje od drugih srbskih volov. Bog bo vedel, kaj je bilo, da se je ta genijalna žival odločila za tako drzno početje, da je zacela misliti, ker doslej se je dokazalo, da smo od te nesrečne občeti v Srbiji trpeli le škodo. Ajdi, recimo, da ta nesrečnež v svoji naivnosti niti ne ve, da se v njegovi domovini ne rentira ta posel, pa mu zato ne bomo pripisovali posebnega državljanskega poguma; ali vendar ostane zagonetno, zakaj bi mislil baš vol, ko ni niti volilec, niti odbornik, niti občinski svetnik, niti ga ni nihče na kakem volčevskem shodu izvolil za poslanca, ali celó za senatorja (ako je priletel), a ako je grešnik sanjal, da bi bil v kaki volovski deželi minister, tedaj bi se morai nasprotno vaditi v tem, da čim manj misli, kakor to delajo odlični ministri v nekaterih srečnih deželah, čeprav naša država tudi v tem nima sreče.

Koncem vseh koncev, kaj nas briga, da se je vol v Srbiji lotil posla, ki so ga opustili ljudje, mogoče je, da je začel misliti baš po nekem naravnem nagonu.

Pa kakšen je ta vol? Navaden vol, ki ima, kakor bi rekla zoologija, glavo, trup in ude, vse kakor drugi voli; vleče voz, je travo, liže sol, prežvekuje in muka. Ime mu je Sivec.

Evo, kdaj je začel misliti! Nekega dne vpreže njegov gospodar v voz njega in njegovega tovariša Murna, naloži na voz ukradena drva, pa požene proti mestu, da jih proda. Gospodar je prodal drva, čim je prišel do prvih mestnih hiš, spravil denar, izpregel Sivca in tovariša, privezal vrv, za katero sta zvezana z jarmom, vrgel pred nju razvezan snop mrve in vesel stopil v malo gostilno, da se kot človek pokrepča z žganjem. V mestu je bila neka svečanost, pa so z vseh strani hodili mimo moški, ženske, otroci. Murn, ki je tudi drugače med voli znan kot precej neumen, se ni nič ogledoval, temveč se je z vso resnostjo lotil kosila, se dobro najedel, malo zamukal od zadovoljstva, pa potem legel in pri sladkem dremanju začel prežvekovati. Prav nič ga ne zanimajo raznovrstni ljudje, ki hité mimo njega na vse strani. On mirno drema in žveči. (Škoda, da ni človek, ko ima dispozicije za visoko karijero). Sivec pa ni niti pokusil. Njegov sanjav pogled in tužen izraz obraza sta na prvi pogled razodevala, da je to mislec in nežna, občutljiva duša. Hodijo mimo njega moški, Srbi, ponosni na svojo svetlo preteklost, na svoje ime, na narod-

nost, a ta ponos je poosebljen v njihovi pokončni drži in hoji. Sivec je gledal to, pa mu je dušo navdala žalost, bolelost nad veliko krivico, ni mogel odoleti tako močnemu, nenadnemu, silnemu čustvu, pa je žalostno, bolešno zamukal, a iz oči so se mu utrnile solze. In Sivec je od sične bolesti začel premišljevati:

»S čim se ponašajo moj gospodar in drugi njegovi sodržavljani, Srbi? Zakaj nosijo tako pokoncu glave in z naduto ošabnostjo in zaničevanjem gledajo na moj rod? ... Ponašajo se z domovino, ponašajo se s tem, da jim je milostna usoda naklonila, da so se rodili tu, v Srbiji. Saj je tudi mene mati otelila tu v Srbiji, in ne samo, da je ta domovina moja in očeta mojega, temveč tudi moji dedi so kakor njihovi, vsi skupaj, prešli v te kraje še iz stare slovanske očetnjave. Pa od nas volov ni nihče čutil ponosa radi tega, temveč mi smo se vedno ponašali le s tem, kdo spelje težje breme navkreber, in niti en vol še ni do danes rekel švabskemu volu: »Kaj hočeš ti, jaz sem srbski vol, moja domovina je ponosna zemlja Srbija, tu so se otelili vsi moji stari, tu, v tej zemlji so tudi grobovi mojih prednikov!« Bog obvaruj, mi se nismo nikdar ponašali s tem, niti na misel nam ni prišlo, a ljudje se s tem ponašajo. Čudni ljudje!«

Pri takih mislih je vol žalostno zmajal z glavo, zazvonil je medeninast okov za njegovim vratom in zaškripal jarem.

Murn je odprl oči, pogledal tovariša in zamukal:

»Ti si zopet po neumnem beliš glavo! Jej, norec, da se zrediš, vidiš, da kažeš rebra; ako bi bilo dobro misliti, bi nam ljudje ne prepustili tega. Ne bi nas zadela ta sreča!«

S pomilovanjem je pogledal Sivec tovariša, obrnil glavo od njega in se še bolj poglobil v svoje misli!

»Ponašajo se s svetlo preteklostjo. Imajo Kosovo polje, kosovsko bitko. Čudna čuda, ali mar moji stari tudi niso že tedaj vlačili vojski hrane in bojne potreščine; da ni bilo nas, bi morali ta posel opravljati ljudje. Imajo vstajo proti Turkom. To je velika, plemenita stvar, ali kdo je bil zraven. Ali so dvignili vstajo ti napihnjeni puhloglavci, ki se v brezdeltu šopirijo ošabno poleg mene, kot da bi bila to njihova zasluga. Evo, da vzamem za primer samo mojega gospodarja! Tudi on se baha in hvali z vstajo, posebno pa s tem, da je njegov praded kot redek junak padel v vojni za osvobojenje. Ali je mar to njegova zasluga? Njegov praded je imel pravico, da bi se ponašal, ali on je nima; njegov praded je padel, da bi mogel biti svoboden moj gospodar kot njegov potomec. In on je svoboden, ali kaj pa počne v tej svobodi? Ukrade tuja drva, sede še sam na voz, jaz pa vlečem njega in drva, on pa lepo spi na vozu. Zdaj je prodal drva, pa pije žganje, ne dela nič in se ponaša s svetlo preteklostjo. A koliko je bilo med vstajo poklanih mojih starih, da so se hranili borci, pa ali mar niso tudi moji stari v tistem času vozili vojne potreščine, topove, hrano, pa nam vendar ne pade v glavo, da bi se mi kitili z njihovimi zaslugami, ker mi se nismo spremenili, mi tudi danes izvršujemo svoje dolžnosti, kakor so jih vestno in potrpežljivo opravljali naši stari.

Ponašajo se s trpljenjem svojih prednikov, s petstoletnim suženjstvom. Moj rod trpi, odkar je na svetu, trpimo tudi mi, dan za dnem hlapčujemo, pa nikdar ne obešamo tega na veliki zvon. Pravijo, da so jih Turki mučili, klali, nabadali na kole, pa tudi moje stare so klali Turki in Srbi, pekli in bogve na kakšne načine še mučili.

Ponašajo se z vero, a ne verujejo nič. Ali sem morda jaz in moj rod kriv, da nas ne sprejmejo v krščansko vero? Vera jim pravi »ne kradi!«, a evo moj gospodar krade in pije za denar, ki ga je dobil za ukradeno blago. Vera jim nalaga, da delajo dobro bližnjemu svojemu, a delajo drug drugemu le zlo.«

Globoko je vzdihnil vol, tako da je njegov dih dvignil prah s ceste.

»Ali mar« — grebe on dalje v svojih žalostnih mislih — »nismo jaz in moj rod boljši v tem od njih? Jaz nisem nikogar ubil, nikogar obrekoval, nikemur nisem nič ukradel, nikogar nisem odpustil iz službe ne krivega, ne nedolžnega, nobenega deficita nisem napravil v državni blagajni, nisem šel v nepravo poravnavo, nisem zaprl nobenega nedolžnega človeka, nisem razžalil svojih tovarišev, nisem se izneveril svojim volovskim načelom, nisem po krivem pričal, nisem bil nikdar minister in nisem napravil nič slabega državi, a razen tega, da nisem nič slabega storil, delam celó dobro tistim, ki meni zlo delajo. Mati me je otelila, pa so mi takoj zlobni ljudi jemali še materino mleko. In mi vendar kljub toliko mukam vlečemo ljudem vozove, jim orjemo in jih hranimo. Pa vendar nihče ne prizna teh naših zaslug za domovino...«

Vol je sklonil glavo, in kakor da bi se nekaj zamislil, jo zopet dvignil, jezno šmrknil skozi nos in pogledal, kot da ima nekaj važnega na jeziku, pa ga to muči; nenadoma veselo zamuka:

»A, zdaj vem, to bo« — in prede dalje svoje misli:

»To je tisto: ponašajo se s svobodo in državljanskimi pravicami. O tem je treba resno razmisliti!« Misli, misli, pa nikakor ne gre. V čem so te njihove pravice? Ako jim policija odredi, naj glasujejo, tedaj glasujejo, pa mi bi tudi mogli zamukati: »Zaaa!« A ako jim tega ne odredé, ne smejo glasovati, niti se vmešavati v politiko kakor mi ne. Mi vsaj zamukamo in zamahnemo z repom, če nam ni prav, oni pa nimajo niti toliko državljanske korajžje. —

Tedaj je prišel iz krčme gospodar. Pijan je, opoteka se, motne oči ima, govori neke nerazumljive besede in opotekajoč se gre k vozu.

»Evo, kako ta ponosni potomec uporablja svobodo, ki so mu jo predniki s krvjo izvojevali! Ajde, moj gospodar je pijan in krade ali kako jo drugi izkoriščajo? Nič ne delajo in se ponašajo s preteklostjo in zaslugami svojih starih, pri katerih niso prav nič udeleženi, niti toliko, kolikor sem jaz.

A mi voli smo ostali prav tako dobri in koristni delavci, kakor so bili naši stari. Voli smo, to je, ali mi se smemo ponašati vsaj s svojim današnjim mučnim delom in zaslugami.«

Globoko je vzdihnil vol in pripravlil vrat za jarem.

Katka Zupančič, Strimo okove

Recitacijski govornilni zbor.

Del zbora govori prvi dve vrsti. Nekaj glasov drugi dve vrsti. Potem govori zbor vse ostalo. Reflektorska luč, ki je zdaj svetlejša, pa zopet temnejša, primer-no besedilu.

**Komaj so za nas se pokazali sonca znaki —
že grozeče se mračí iznova.**

**Za nas nebó tako
nikoli jasno ni biló.**

**Od nekdanj že klečali smo v prahu
in nevedé in sebi v kvar
častili svoje lastne smo sadove:
sadove blodne fantazije in strahu —
bogove —
in sadove svojega trpljenja —
tele zlato.**

Vneti varuhi obojih niso časa zamudili,
hitro so nadeli nam pasove,
češ, tako edino potolažimo bogove...
In tako so sonce nam zastrli,
da smo v temi boljše zvesto jim služili.

Ne vsi, le nekaj nas v okove grize,
ker nas je suženjstva že sram.
Ne vsi, le nekaj nas k soncu sifi —
težko že čakamo svobode jasni dan.

(Iz ameriškega družinskega koledarja.)

B. Traven, Pasja kupčija

Prevedel Talpa

Neki dan je prišel Indijanec Felipe k meni in me vprašal, ali bi ne mogel dobiti enega od mojih malih psov. Imel sem jih pet in prav vesel bi bil, če bi se treh iznebil.

»Prav lahko ga dobite,« sem dejal. »Katerega bi pa radi?«

Mali psi so se igrali pravkar na pesku s svojo materjo.

»To mi je vseeno,« je rekel. »Dajte mi tistega, ki mi ga hočete.«

Zgrabil sem malo zverinico za vrat in mu jo ponudil. Takoj jo je začel ljubkovati in se je z njo spoprijateljil. Za psa pač nisem nameraval mnogo zahtevati. Toda prav previden moraš biti, kadar kaj podariš. Taka stvar se namreč zmeraj napak razume. Če bi mu psa podaril, bi čez pol ure prišli vsi moški in otroci iz vasi, da bi dobili od mene po enega psa v dar. Tisti, ki bi jim ga ne mogel dati, kajti oddati sem nameraval vendar samo tri, bi me vprašali, čemu sem dal psa vprav Juanu in ne Pedru in kaj mi je Juan storil dobrega, da sem mu psa podaril, ko mi je Pedro še včeraj prinesel pol kuhane buče. In če bi že podaril malega psa, bi morda jutri prišel k meni kak mož in bi mi rekel, da bi mu lahko podaril eno izmed malih koz ali pa prašička. Take izkušnje te pač nauče, da vsa nameravana dejanja in kupčije pametno premisliš.

»Psiček stane eno pezo,« sem rekel.

»To je mnogo preveč za takega majhnega psa,« je odvrnil Indijanec.

»Saj še prav lajati ne zna.«

»Če vam je Perrito predrag, pa vzemite tegale,« in zgrabil sem drugega psička, »ta stane samo osemdeset centavov, štirikrat dvajset centavov.«

Pes je bil prav tako dober kakor tisti za pezo.

»Ali,« zgrabil sem zopet drugega, »tudi tega lahko dobite, ta pa stane samo eno pezo.«

»Samo eno pezo?« je vprašal Felipe začudeno. »To je pa res poceni. Kako le morate tako lepega psa tako poceni ponujati?«

»Samo za vas, Felipe, vsakdo drug bi mi moral dati zanj dve pezi.«

Ko je nekaj časa premišljeval, je dejal: »Bom pa le vzal psa za pezo. To je sicer zelo drago, je pa najboljši in najhrabrejši pes. Prav dobro bo lajal, to se že sedaj vidi.«

Vzel je psa, ga vgnezdil v svojem naročju, rekel »Adios, senior!« in hotel oditi.

»Čujte, Felipe, kaj pa je s pezo? Saj sem vam vendar rekel, da stane pes eno pezo.«

Felipe je nedolžno obstal: »Pezo? Da, to je res, pezo. Rekli ste, pezo.«

»In pezo mi morate sedaj dati, Felipe, drugače vam psa ne dam.«

»Kaj pa se je prav za prav zgodilo?« je vprašal Felipe, ne da bi odal psa. »Ali ste kristjan ali pa hudoben pogan? Tega pa o vas vendar ne verjamem. Saj vendar vidite, kako me ima pes rad.«

To pa ni bilo docela res. Psiček se je upiral in branil in je hotel zopet k materi.

»Kaj ne vidite, senjor, da hrabri pes sili zmeraj k mojemu obrazu, ker me ima rad in me noče več zapustiti?«

Pogovor sem moral zasukniti zopet na bistveno točko, kajti spoznal sem njegov namen: pravni položaj je nameraval namreč zмести in ga tako zasukniti, da bi mu moral celo jaz plačati pezo za psa, da bi ga potem sploh odnesel domov.

»Ali imate pezo?« sem ga vprašal.

»Ne, peze, kajpada, nimam.«

»Potem mi morate psa zopet vrniti in najprej prinesiti pezo,« sem rekel in mu zopet odvzel psička.

Prav nič ni bil užaljen. Nekaj časa je še stal, gledal igrajoče se pse, povedal še nekaj nepomembnosti, nato pa je odštorkljajal po svojih potih.

Naslednje jutro — bilo je še zelo zgodaj — je bil Felipe zopet pri meni.

»Kdo vam pa kuha frijole?« je vprašal.

»Sam si jih kuham.«

»Kdo vam pa pripravlja tortille?«

»Pripravljam si jih tudi sam.«

Zmajal je z glavo. To se mu je zdelo prav čudno. Nerazumljivo mu je bilo, kako mora moški sam živeti, kako si more moški sam kuhati in prati. Celo indijanski vojaki v vojni imajo žene v bližini in pri vojaških transportih mora vojaška uprava transportirati tudi žene.

Nekaj časa me je gledal, nato pa je rekel: »Prav nič zdravi niste videti, senjor. Prav suhi ste. Kakor kak petelinček. Ne verjamem, da vam to dobro de. Veste, prav lahko zbolite, ali ne veste tega?«

»Da bi zbolel? Jaz? Zakaj?«

Čakal je in zdelo se je, kakor bi premišljeval, kaj ali kako naj ta »kaj« pove.

Končno se je domislil prave oblike, kako naj izrazi misel, in je rekel: »Da, zboleli boste, tako menim. Človek prav lahko zboli, če živi tako sam kakor vi. To ne gre. Bom vam pa tudi povedal, kaj vam manjka. Manjka vam človek, ki bi vam kuhal frijole in pripravljajal tortille. To vam manjka, amigo.«

»To že sam opravi,« sem mu dejal.

»To pa že ne drži, senjor. Meni kaj takega že ne boste dopovedali. Jaz sem odrasel mož. Ali poznate mojo hčer Feliciano?«

»Ne.«

»Moji Feliciani je sedemnajst let, prav močno in zdravo dekle je moja Feliciano. Res. In tudi prav lepo dekle je. Dvakrat na teden se koplje v kadi. Res. Ima prav lepe dolge in močne lase. Dvakrat na dan si jih češe, če ima še toliko dela.«

»Taka je vaša Feliciano? Bueno, toda čemu mi —?«

Ni mi dal izgovoriti: »Moja Feliciano kuha frijole in sploh vse mnogo bolje kakor moja žena. Tudi zna več stvari kuhati. Zna tudi mnogo bolje

šteti kakor jaz. In prav gotovo ne boste verjeli, toda čista resnica je, da se zna celo podpisati. Da, vse to zna moja Feliciana.«

Psi so se igrali tik ob najinih nogah. Felipe se je sklonil in je dvignil tistega, ki ga je že včeraj imel v naročju.

»To je tisti, ki zna lajati in ste mi ga že včeraj nameravali prodati za pezo?«

»Da. Stane pezo in niti centavita manj. Prav hraber je in prav dobro zna lajati.«

»To skoroda verjamem, saj ima močan gobec in zobje so že prav koničasti in ostri. Mislim, da bo že kmalu pomeril kakemu banditu hlače. Pezo ste rekli, senjor, pezo in niti centavita ne manj? To je drago, zelo drago.«

»Psa smete mirno pustiti tu, saj ga nisem primoran prodati,« sem odvrnil.

»Kar se Feliciane, moje hčere tiče,« je znova povzel, »bo še izborna kuharica. To vam prisegam pri Kristovem telesu. Saj ne zahteva mnogo plače. Šest pez na mesec. In dobro kuha in za vsako delo prime. Tudi ušla vam ne bo. Seveda, tri peze mi morate naprej plačati, sicer je ne bo. Mnogo sem moral zanjo izdati. Če mi plačate na roko tri peze, pa jo pošljem k vam. Je prav dobra delavka.«

»Ne,« sem rekel, »treh pez vam ne dam. Feliciane sploh ne poznam in tudi ne vem, ali bi hotela delati. Če pa mislite, da je dobra kuharica, jo vzamem za mesec dni na poizkušnjo. Toda naprej ne bom nič plačal. Po desetih dnevih bo dobila dve pezi in po naslednjih desetih dnevih zopet dve pezi. Mnogo dela itak ne bo imela, jaz sem pa tudi ves dan na njivi.«

»Vse to prav dobro vem,« je rekel Felipe, »sicer bi tudi ne delala za šest pez, potem bi morala dobiti najmanj sedem pez. Torej mi ne boste plačali dveh pez na roko, senjor?«

»Ne.«

»Morda pa vsaj pezo, senjor. Pomislite samo malo, peza je vendar nekaj prav majhnega, je samo majčken denarček. To mi boste vendar dali na roko. Feliciana pa zna tudi prav lepo prati. To zna res, pa tudi z mastjo varčuje, kadar kuha. Za nekaj centavov vam bo skuhala prav dobro kosilo. Za eno pezo, čakajte malo, torej za eno pezo vam skuha dvajset comidas, le pomislite, kar dvajset kosil. Ali veste, koliko zahteva senjora Porrugas na svoji fondi za eno samo kosilo? Ne, tega ne veste. Zato pa vem jaz, Jacinto mi je pravil: za eno samo kosilo zahteva pet in trideset centavov. Iz tega denarja vam nakuha Feliciana več kakor dvanajst kosil.«

Medtem ko preje nisem nikoli pomislil na kuharico, mi je med tem dolgim pogovorom polagoma le prišlo na um, da kuharico brezpogojno potrebujem. Odvzela bi mi mnogo dela in tako bi utegnil svoje misli usmeriti kam drugam kakor pa na domače delo, ki me je veljalo mnogo časa. Zato sem končno dejal: »Dobro, bom pa najel Feliciano za kuharico.«

»Dobro sem vedel, da potrebujete kuharico, senjor,« je rekel Felipe s preudarno gotovostjo. »Nu, sedaj pa le pomislite, ali se ne spodobi, da mi daste vsaj eno pezo za predujem na plačilo?«

Felipe je imel v bistvu prav, sem si mislil. Povsod je v navadi, da se da nekaj na roko, kadar najemaš delavca. Še celo, če kupuješ osla ali kozo, plačaš nekaj naprej, tem bolj pa se to spodobi, če najemaš človeka za delo. Radi preselitve ima vsak človek nekaj stroškov.

»Dobro, dam vam pezo kot predujem na plačo, ki jo bo prejela Feliciano. Pač pa morate Feliciano že takoj danes poslati k meni, da mi že danes skuha kosilo.«

»Takoj vam pošljem Feliciano,« je dejal Felipe in je pri tem napravil tak obraz, kakor bi njegovi poštenosti ne zaupal; »kar takoj ji bom naročil, naj odide k vam. Pomagal ji bom zložiti obleko in čevlje v vrečo, samo da bo hitreje odšla.«

Stopil sem v hišo in mu prinesel pezo. Pezo sem izročil Felipe in mu še enkrat naročil: »Torej le pošljite Feliciano k meni in ji sporočite, da jo bom počakal kar doma in zato ne bom odšel na polje.«

Felipe je vzel pezo, rekel: »Muchas gracias, senyor!«, spravil pezo v žep, se obrnil in stopil nekaj korakov.

Ko je napravil približno deset korakov, je obstal, se znova okrenil in se vrnil.

Stopil je k psom, ki so se igrali, zgrabil je malega psa, ki si ga je bil preje izbral, in je dejal: »To je vendar tisti psiček, ki zna tako lajati, kajne, senyor?«

»Da,« sem prikimal, »to ti je tisti tič, ki bo nekoč prav gotovo kakemu banditu pošteno pomeril hlače.«

»Saj se mu tudi vidi,« je dejal in si vgnezdil psička v naročje.

»Kaj pravite, senyor, koliko bo ta majčken psiček veljal? Saj ne tehta niti kile.«

»Veljal bo pezo; od tega ne morem prav nič popustiti.«

»To je pa lep denar za tako majhnega psa. Kar nič ne vem, kako naj to napravim. Toliko denarja za tako majhnega psa. Dobro, senyor, pa naj bo: dam vam pezo za psa. Ne verjamem pa, da bi bil toliko vreden.«

Nato je dolgo brskal po žepu in je končno izvlekel iz njega svojo pezo.

»Tu je peza, senyor, za malega psička,« je rekel. »Psa sem torej od vas kupil. Adios, senyor!«

In odšel je, s psom v naročju.

Čakal sem na Feliciano. Toda ni prišla. Do njenega doma je bilo približno petnajst minut, sedaj sem čakal nanjo že tri ure. Na polje tudi nisem mogel, ker bi vendar utegnila medtem priti in bi me potem ne našla doma. Končno sem odšel v vas.

Ko sem prispel do Felipeve kočice, se je Felipe igral s psom.

Stopil sem bliže, delal pa se je, kakor bi prav nič ne vedel, čemu sem prišel.

»Čujte, Felipe,« sem mu kar brez uvoda dejal. »Saj ste mi vendar obljubili, da mi boste Feliciano takoj poslali.«

»Seveda sem obljubil,« je nebržno priznal, »in kar obljubim, tudi zmeraj izpolnim. Feliciano sem takoj poslal k vam.«

»Toda doslej še ni prišla.«

»Ne morem pomagati,« je dejal in skomignil z rameni, »Feliciano sem takoj poslal k vam. Toda ona ni marala oditi. Prav nesramno mi je zabrusila: 'Ti mi nimaš pravice zapovedovati!' Kaj naj človek napravi? Jaz sem jo takoj poslal k vam.«

»Torej potem pa Feliciano ne mara k meni za kuharico,« sem rekel.

»Jaz sem jo takoj poslal k vam, kakor sem obljubil, sem namreč poštenjak.«

Felipe je to kar naprej ponavljal in o drugem ni maral nič slišati.

»To vse skupaj nič ne pomaga,« sem trdil, »ko ni prišla.«

»Toda, senjor, saj je vendar ne morem privleči v vašo hišo kakor mlado kozo. Saj je vendar odrasla ženska. Jaz sem jo takoj poslal k vam.«

»Dobro, potem mi pa morate takoj vrniti psa.«

»Psa, senjor?« Napravil je prav začuden obraz. »Kaj ste popolnoma pozabili, da sem vam psa odkupil za pezo? To je sedaj moj pes, tega sem vendar kupil od vas za pezo.«

»Potem mi pa morate vrniti pezo, ki sem vam jo dal za predujem na plačo Feliciani,« sem rekel.

»Pezo, ki ste mi jo dali za Feliciano?«

»Da, prav tisto pezo mislim.«

»Toda, senjor,« se je nasmehnil, »pezo sem vam vendar vrnil, ko sem kupil psa od vas. Mar tega ne veste več?«

Mož je imel prav. Kupil je od mene psa, vrnil pa mi je tudi pezo, ki sem mu jo dal za predujem na plačo Feliciani.

Temu nisem mogel oporekati, kajti pezo sem imel vendar v žepu.

Marxistična šola

4. Zgodovinski razvoj mest

a) **Besedilo.** [A] V mestih, ki se niso ohranila iz prejšnje zgodovine v srednji vek, nego ki so jih na novo ustanovili osvobojeni nevoljniki, je lastnina vsakega posameznika obstojala iz njegovega lastnega dela in pa iz malega kapitala, ki ga je tvorilo najpotrebnejše orodje, ki ga je vsakdo prinesel s sabo. Medsebojna konkurenca pobeglih nevoljnikov, ki so neprestano prihajali v mesta, neprestana vojna podeželja proti mestom, ki je ustvarjala potrebo organizirane mestne vojaške sile, povezanost skupne lastnine z določenim delom, potreba skupnih poslopij za prodajo izdelkov v dobi, ko so bili rokodelci obenem tudi trgovci, in obvarovanje teh poslopij pred nepoklicanimi, nasprotje interesov posameznih rokodelcev, potreba, da se zavaruje delo, ki se ga je dalo le s težavo izučiti, in fevdalna organizacija celotne dežele — vse to je bilo vzrok, da so se delavci istega rokodelstva organizirali v cehe. Na tem mestu ne bomo obravnavali različnih oblik cehovstva, kakor so se razvile v poznejšem zgodovinskem razvoju. Beg nevoljnikov v mesta se je vršil nenehoma ves srednji vek. Ti nevoljniki, ki so jih na deželi preganjali njihovi gospodarji, so prihajali posamič v mesta; tam so našli organizirano skupnost, ki so bili proti njej brez moči in ki so se ji morali podrediti; ta skupnost je po potrebi dela in po koristih organiziranih mestnih konkurentov odločevala o njihovi usodi. Delavci, ki so posamič prihajali v mesta, niso mogli doseči nikoli prave moči; če so se namreč posvetili cehovskemu delu, ki se ga je bilo treba naučiti, so se morali podrediti cehovskemu mojstrom, ki so jih organizirali po svojih koristih; če pa so se posvetili necehovskemu, torej dninarskemu delu, sploh niso prišli do organizacije, nego so tvorili neorganizirano drhal. Tako je potreba po dninarskem delu v mestih ustvarjala drhal. — Ta mesta so bila pravcata »društva«, ki so nastala iz neposredne potrebe, da bi se varstvo lastnine, produkcijska sredstva in sredstva za obrambo pomnožila. Drhal teh mest pa je bila oropana vsakršne moči vprav zato, ker je obstojala iz medsebojno tujih posameznikov, ki so posamič prihajali v mesta: ti posamezniki se niso organizirali in so stali nasproti organizirani, vojaško opremljeni sili, ki

je ljubosumno pazila na svojo moč. Pomočniki in vajenci so bili v vsaki rokodelski panogi organizirani tako, kakor je najbolj ustrezalo koristim mojstrov; patriarhalno razmerje, ki je vladalo med njimi in mojstrom, je dajalo slednjemu še večjo moč, ker so vprav zato neposredno vplivali na celotno življenje pomočnikov, na drugi strani pa so bili prav radi tega tudi vsi pomočniki, ki so delali pri istem mojstru, medsebojno tesno povezani; ta medsebojna tesna povezanost jih je ločila od pomočnikov, ki so delali pri drugih mojstrih; poleg vsega tega pa so bili pomočniki privezani na obstoječi red že zato, ker so tudi sami hoteli postati mojstri. Medtem ko je med drhaljo prišlo vsaj do posameznih uporov proti celotnemu mestnemu redu, čeprav so ostali ti upori radi njene nemoči brez učinkov, pa so pomočniki zagrešili v samih cepih kvečjemu male nezakonnosti, kakršne spadajo pač v okvir cehovstva. Vsi veliki upori srednjega veka so izšli iz dežele, vendar so ostali tudi ti upori radi razcepljenosti kmetov in iz nje izvirajoče nekulture docela brezuspešni.

Delitev dela je bila v mestih med posameznimi cepi še docela prvobitna, v okviru vsakega ceha pa med posameznimi delavci sploh še ni bila izvedena. Vsak delavec je moral poznati vsa dela svojega rokodelstva, moral je znati izdelati vse, kar se je dalo z njegovim orodjem izdelati; omejen promet in malenkostna zveza med posameznimi mesti, pomanjkanje prebivalstva in omejene potrebe niso dopuščali nadaljnje delitve dela; zato je moral vsak, ki je nameraval postati mojster, poznati celotno svoje rokodelstvo. Prav zato pa najdemo pri srednjeveških rokodelcih še zanimanje za specielno delo in nekako spretnost, ki se je stopnjevala včasih celo do borniranega smisla za umetnost. In zato se je tudi vsak srdenjeveški rokodelec docela potopil v svoje delo; njegovo razmerje do dela je bilo hlapčevsko preprosto in tak rokodelec se je svojemu delu vse drugače podredil kakor moderni delavec, ki mu je delo malovažno.

Kapital je bil v teh mestih prvobiten in je obstojal iz stanovanja, rokodelskega orodja in iz dednih odjemalcev; radi nerazvitega prometa in pomanjkljive cirkulacije se je ta kapital podedoval od očeta na sina. Ta kapital pa se ni dal kakor moderni oceniti v denarju — pri današnjem kapitalu je vseeno, ali tiči v tej ali oni reči —, nego je bil neposredno povezan z določenim delom (produktom) posestnika in se od tega dela (produkta) ni dal ločiti; zato je bil to s t a n o v s k i kapital.

[B] Naslednja razširitev delitve dela je bila delitev med produkcijo in prometom, ustvaritev posebnega razreda trgovcev; ta delitev dela je bila v mestih, ki so se iz zgodovine ohranila v srednji vek, že prej izvedena, v novoustanovljenih mestih pa je tudi kmalu nastopila. S tem je bila dana možnost, da so se trgovinske zveze razširile preko najbližjega mestnega okrožja; ta možnost pa je bila zopet odvisna od obstoječih prometnih sredstev, od javne varnosti na deželi, ki zavisi od političnih razmer (kakor je znano, so v vsem srednjem veku potovali trgovci v oboroženih karavanah), končno pa od potreb pokrajine, ki so bile prometu dostopne; te potrebe pa so večje ali manjše, karšna je pač v tisti pokrajini stopnja kulture. — Kakor hitro pa se je začel promet razvijati in je nastal zato nov razred in kakor hitro so začeli trgovci trgovati preko najbližje mestne okolice, so med produkcijo in prometom nastali takoj medsebojni vplivi. Mesta stopijo v m e d s e b o j n i stik, novo orodje se prenese iz enega mesta v drugo; delitev med produkcijo in prometom ustvari kaj kmalu novo delitev produkcije med posameznimi mesti in sicer tako, da si vsako

izbere to ali ono industrijsko panogo. Začetna omejitev na kraj začne polagoma odpadati.

Meščani so bili v srednjem veku v vsakem mestu prisiljeni, da so se združevali proti deželnemu plemstvu, kajti samo tako so si obvarovali kožo; razvoj trgovine in zidanje prometnih sredstev sta povzročila, da so se mesta, ki so imela iste interese, medsebojno spoznala. Iz mnogih krajevnih meščanov posameznih mest je polagoma nastal meščanski razred. Življenjski pogoji posameznih meščanov so postali radi nasprotja proti obstoječim razmeram in radi načina dela, ki je od teh razmer zavisela, obenem pogoji, ki so jim bili vsem skupni in ki niso zaviseli od posameznika. Te pogoje so ustvarili sami meščani, v kolikor so se odtrgali od fevdalnih vezi, obenem so pa ti pogoji ustvarili meščane, v kolikor so nastali radi nasprotovanja meščanov proti fevdalizmu, ki so ga našli. Kakor hitro so stopila mesta v medsebojni stik, so se ti pogoji razvili v razredne pogoje. Isti pogoji, isto nasprotje, iste koristi pa so morali v glavnem povzročiti tudi enake navade. Buržuazija se razvija šele počasi s svojimi pogoji, se po delitvi dela zopet cepi v različne frakcije, končno pa absorbira vase vse posedujoče razrede, ki jih je našla (medtem pa razvija večino neposedujočega in del doslej posedujočega razreda v nov razred, v proletariat); to absorbiranje se je izvršilo na ta način, da se je vsa dotedanja lastnina preobrazila v industrijski ali trgovski kapital. Posamezniki tvorijo samo tedaj razred, če morajo voditi proti kakemu drugemu razredu skupno borbo; vsak tak posameznik pa je radi konkurence do drugega pripadnika istega razreda v sovražnem razmerju. Na drugi strani pa se razred zopet napram posamezniku osamosvaja, tako da najde vsak posameznik svoje življenjske pogoje že v naprej določene, prav tako pa mu razred določi njegov življenjski položaj in osebni razvoj; tako se mora posameznik tem pogojem docela podrediti. To je pa prav isti pojav kakor podreditev posameznikov delitvi dela in ta pojav se da odpraviti samo z odpravo zasebne lastnine. Kako pa se podreditev posameznikov pod razred razvije obenem v podreditev pod različne predstave itd., smo že večkrat omenili.

Samo od razširjenja prometa pa zavisi, ali so produktivne sile posameznih krajev, zlasti pa iznajdbe, za poznejši razvoj izgubljene ali ne. Dokler ne obstoja promet, ki bi segal preko neposredne okolice, se mora vsaka iznajdba v vsakem kraju posebej iznajti; goli slučaji, kakor vpadi barbarskih narodov, da, celo navadne vojne zadoščajo že, da pade dežela z že razvitimi produktivnimi silami in potrebami tako globoko, da mora zopet iznova začeti. V začetku zgodovine je bilo treba vsako iznajdbo dnevno vnovič napraviti, prav tako pa tudi v vsakem kraju neodvisno od drugega. Kako lahko celo zelo razvite produktivne sile tudi pri razviti trgovini docela propadejo, nam kažejo Feničani; njihove iznajdbe so bile skoraj vse za dolgo dobo izgubljene, ko so bili izrinjeni iz trgovine in ko je osvojil njihovo deželo Aleksander, kar je povzročilo njen propad. Prav tako se je zgodilo n. pr. v srednjem veku s slikarstvom na steklo. Šele kadar postane iz prometa svetovni promet in kadar temelji ta promet na veliki industriji, kadar so vsi narodi potegnjeni v vrtinec konkurenčnega boja, šele tedaj je ohranitev pridobljenih produktivnih sil zasigurana.

Delitev dela med posameznimi mesti je imela za naslednjo posledico postanek manufaktur, iz celovstva vzraslih produkcijskih panog. Prvi zgodovinski pogoj razcveta manufaktur — v Italiji in kasneje v Flandriji

— pa je promet s tujimi narodi. V ostalih deželah — kakor n. pr. v Angliji in Franciji — pa so se manufakture omejevale spočetka na notranji trg. Manufakture pa so poleg gorenjega pogoja imele za pogoj še zelo napredujočo koncentracijo prebivalcev — zlasti na deželi — in koncentracijo kapitala, ki se je začel zbirati vkljub cehovskim zakonom v cehih, deloma pa v rokah posameznih trgovcev.

Tisto delo, ki je že v naprej predpostavljalo stroj, pa najsi je bil ta še tako nerazvit, se je izkazalo za najbolj razvoja zmožno. Tkalstvo, ki so ga opravljali dotlej kmetje na deželi kot postransko opravilo, da bi si prislужili potrebno obleko, je bilo prvo delo, ki je radi razširitve prometa dobilo novo pobudo in se je nadalje razvijalo. Tkalstvo je bila prva in je ostala glavna manufaktura. Ker je radi rastočega prebivalstva raslo tudi povpraševanje po oblačilnem blagu, ker se je nadalje radi razširitve prometa prvobitni kapital začel akumulirati in mobilizirati, je dobilo tkalstvo v kvantitativnem in v kvalitativnem oziru sunek, ki ga je iztrgal iz dotedanjega produkcijskega načina. Poleg kmetov, ki so tkali za lastno potrebo in so se kot tkalci še obdržali, je nastal v mestih nov razred tkalcev, ki so delali za celotni domači trg in često tudi za inozemske trge. — Tkalstvo je delo, ki navadno ne zahteva velike spretnosti, ki pa je razpadlo kmalu v neskončno mnoge panoge; zato pa se je to delo po vsem svojem bistvu upiralo vezem cehovstva. Zato pa se je gojilo tkalstvo navadno v vaseh in trgih in sicer brez vsakršne cehovske organizacije; iz teh vasi in trgov pa so nastala polagoma mesta, in sicer najbolj cve-toča mesta tiste dežele. — Z manufakturo, ki ni bila vezana na cehovstvo, pa so se obenem izpremenile tudi lastninske razmere. Prvi korak naprej preko prvobitno stanovskega kapitala je bil storjen, ko so nastali trgovci; njihov kapital je bil že v naprej mobilni, bil je torej kapital v modernem smislu, v kolikor se da o tem v tedanjih razmerah sploh govoriti. Drugi korak naprej pa je bil storjen, ko so nastale manufakture, ki so zopet mobilizirale novo množino prvobitnega kapitala in obenem povečale mobilni kapital napram prvobitnemu. — Manufaktura pa je postala obenem tudi zatočišče kmetov pred cehi, ki so jih izključevali ali slabo plačevali — prav tako kakor so bila nekoč cehovska mesta zatočišča kmetov pred podedžlskim plemstvom, ki jih je zatiralo.

Doba prvih začetov manufakture pa je bila obenem tudi doba vagabundstva; to vagabundstvo je nastalo, ker je plemstvo razpustilo svoje spremstvo, ker so bile razpuščene tudi armade, ki so se nateple od vseh strani in so služile kraljem proti vazalom, ker se je poljedelstvo izboljšalo in končno radi izpremembe velikih poljedelskih zemljišč v pašnike. Že iz tega se razvidi, da je bil vzrok vagabundstva propad fevdalizma. To vagabundstvo se je začelo razvijati že v 13. stol., v splošnem pa nastopi šele ob koncu 15. in v začetku 16. stol. Te vagabunde, ki so bili tako mnogoštevilni, da jih je dal angleški kralj Henrik VIII. sam 72.000 pobesiti, so le z veliko težavo in po mnogih naporih prisilili k delu. Hitri razcvet manufakture, zlasti v Angliji, jih je polagoma absorbiral. S postankom manufaktur so stopili različni narodi v konkurenčno razmerje, v medsebojni trgovinski boj, ki se bojuje z vojnami, carinami in s prepovedmi uporabe inozemskih izdelkov, medtem ko so preje narodi medsebojno izmenjavali blago, v kolikor so sploh prišli v medsebojno dotiko. Trgovina ima odslej političen pomen.

Z manufakturo pa je nastalo obenem tudi izpremenjeno razmerje med delavcem in delodajalcem. V cehih je še nadalje obstajalo patriarhalno

razmerje med pomočniki in mojstrom; v manufakturi pa je namesto njega nastopilo denarno razmerje med delavcem in kapitalistom; to razmerje je sicer na vasi in v malih mestih imelo še videz patriarhalnosti, dočim je v večjih mestih, kjer je bila manufaktura res razvita, že zgodaj izgubilo vsak videz patriarhalnosti.

(K. Marx in Fr. Engels, Status quo.)

b) Tujke

- nevoljnik = srednjeveški kmet tlačan; fevdalec je dobil poleg zemljišča tudi ljudi (kmete), ki so živeli na tem zemljišču; nevoljniki se niso smeli odseliti, ker je to pomenjalo za fevdalca izgubo delovne moči, vendar jih je mnogo pobegnilo izpod valpetovega biča v mesta;
- cirkulacija = obtok; c. kapitala imamo, kadar gre kapital iz roke v roko
- frakcija = del
- absorbirati = vsrkati
- Feničani = narod starega veka, ki je živel ob asirski obali Male Azije; Feničani so bili znani trgovci, ki so s svojimi produkti trgovali ob vsem obrežju Sredozemskega morja
- Flandrija = dežela, ki leži deloma v današnji Belgiji, deloma pa v sevzh. delu današnje Francije; tu se je že zgodaj razvila industrija; o gospodarski in kulturni zgodovini te dežele glej Beer, zgodovina socializma II. zv.
- kvantiteta = kolikost (množina kake reči)
- kvaliteta = kakovost (stvar je dobra ali slaba)
- mobilen = pokreten; stvar, ki se da premikati
- manufaktura = predhodnica današnje moderne fabrike; tudi manufaktura je zaposlevala več delavcev, ki so delali pri strojih, vendar teh strojev ni gonila parna sila ali elektrika, nego delavčeva roka; izraz prihaja od lat. besede manus (= roka) in facio (= delam); manufakture so se zlasti razvile po iznajdbi tkalnega stroja v 18. stol.
- vagabundstvo = potepuštvo; kakor je za propadajočo dobo kap. družbe značilna brezposelnost, tako je za propadajočo dobo fevdalne družbe značilno vagabundstvo
- Henrik VIII. = angleški kralj, ki je vladal v prvi polovici 16. stol.

c) Pripombe. Prejšnjemu članku o zgodovinskem razvoju lastnine dodajemo to pot članek o zgodovinskem razvoju mest, ker se oba članka v mnogočem medsebojno izpopolnjujeta. Kolikor je ta tvarina že sama ob sebi zanimiva, vendar ne smemo ob njej docela prezreti metode, ki jo pri obravnavanju tvarine uporablja Marx — saj nam gre pri naši šoli predvsem za to, da se na praktičen način seznanimo z Marxovo znanstveno metodo.

Pri pregledu zgodovinskega razvoja mest obravnava Marx predvsem razvoj produktivnih sil ter ovire, ki so ta razvoj utesnjevale, obenem pa govori o produkcijskih razmerah. Pokaže nam ta razvoj od postanka srednjeveških mest pa do nastopa modernega kapitalizma. Ker so imela mesta — kakor še dandanes — naprednejšo vlogo kakor dežela, saj so se produktivne sile vprav v njih razvijale, dočim je ostajalo na deželi vse po starem, je podan zato v tem članku obenem velik del srednjeveške gospodarske zgodovine.

Radi lažjega razumevanja naj podamo samo kratek pregled tvarine in njeno razčlenbo! Ves članek je razdeljen predvsem v dva dela: v prvem delu (A) nam govori Marx o razvoju srednjeveških mest pred delitvijo dela med produkcijo in trgovino, v drugem delu (B) pa o razvoju mest po tej delitvi.

Prvi del (A) ima sledeče odstavke:

1. a) Postanek srednjeveških mest (beg tlačanov v mesta radi ne-
vzdržnih razmer na deželi); b) vzroki postanka cehovstva (predvsem iz-
ločitev konkurence med rokodelci iste panoge); c) socialna struktura
mest (neorganizirana »drhal«, ki opravlja dninarska dela; pomočniki, ki
so atomizirani in nimajo lastne skupne organizacije; rokodelski mojstri).

2. Poblžji opis cehovstva in dela v njih.

3. Kapital v srednjeveških mestih z razliko od modernega kapitala.

B. Mesta po delitvi produkcije in prometa (rokodelec-trgovec).

1. pogoj za delitev dela; razširitev trgovine preko najbližjega mest-
nega okrožja. To je imelo za posledico:

2. postanek meščanskega razreda, ki ustvarja obenem nov
razred — proletariat. (Tu naj opozorimo na Marxovo definicijo razreda:
»Posamezniki tvorijo samo tedaj razred, če morajo voditi proti kakemu
drugemu razredu skupno borbo.«) Tako nastopijo produkcijske razmere,
ki se jim ljudje morajo ukloniti.

3. Ekskurz o iznajdbah; iznajdbe v različnih dobah.

4. Manufaktura kot prva posledica delitve dela in novih iz-
najdb; začetek mednarodne trgovine.

5. Tkalstvo kot glavna manufaktura. Vpliv manufaktur na raz-
kroj cehovstva; kapital postane mobilan.

6. Posledica razkroja fevdalne družbe: v agabundstvo, ki je za
ta razkroj prav tako značilno kakor brezposelnost za razkroj kapitalistične
družbe. Vagabundstvo se odpravi šele v nastopu kapitalizma, ki jih pol-
goma zaposli v fabrikah.

7. Nove produkcijske razmere; namesto patriarhalnega razmerja
med pomočnikom in mojstrom nastopi denarno razmerje med delavcem
in kapitalom.

Tako se je izvršil gospodarski prehod iz fevdalnega v kapitalistični
red, ki so ga pa obenem spremljale revolucije (angleška v 17. stol., fran-
coska ob koncu 18. stol.).

Talpa

**Premnogim je delavska organizacija kot dežnik: spom-
nijo se na njo le, kadar jo potrebujejo. „Svobodaš“ pa mora pomagati delavski organizaciji
vselej, ker s tem pomaga vsem in sebi.**

Naš pokret

Veliki delavski koncertni večer »Svobode« in »Zarje« v Ljubljani

(Piše I. V.)

Prosvetni večeri, ki jih je pred 3 leti začela ljubljanska »Svoboda« s sodelovanjem delavskega glasbenega društva »Zarje«, ki je sedaj že tudi korporativna članica »Svobode«, so vzbudili po vseh podružnicah »Svobode« prosvetno-kulturno gibanje, pevske festivale itd. Da je bilo to nekaj novega, posebnega, privlačnega, so videli tudi meščani ter so tudi oni začeli posnemati načine prireditev delavskih prosvetnih večerov. Saj meščani sami nič novega ne iznajdejo in ne povedo, kaj radi pa posnemajo, če se pojavi kaj novega, svežega. In ker, kajpada, meščanstvo danes v kulturnem oziru propada, zato ustvarja danes nove zamisli le delavstvo, meščanstvo ga pa skuša v skrbi »za ljudstvo« posnemati. Ni to domišljija, ni to pretiravanje, temveč resnica, dokazana in podprta z dejanji.

Delavski prosvetni večeri so prelomili s starimi stereotipnimi programi, ki so bili vedno enolični do dolgočasnosti. Ali samo petje, ali sama godba, vmes morda kak solist ali solistka, in tako ves večer. Delavstvo pa je iskalo novih poti, posebno danes, ko se vse izživlja s kinematografsko brzino in s kinematografsko pestrostjo in hitrostjo. Programe svojih večerov je prilagodilo življenju. Obsegali so godbo, petje, predavanje, recitacije, govornilne zборе, odlomke iz dram, solospve, soliste s posameznimi instrumenti, zборе, kvartete, oktete, orkestre itd. Vse na istem programu, na en večer. Tako je bilo za vsakega udeleženca nekaj čisto njegovega. Ker ni vse za vsakega v istem obsegu in vsak ima svoje posebne želje. In tako so delavski prosvetni večeri s tako postavljenim programom polnili koncertne dvorane, občinstvo je živelo, uživalo, odobravalo in prihodnjic zopet prišlo in zopet uživalo in vedno odhajalo vse razigrano, vedno je spraševalo: »Kdaj bo zopet?«

Ni čuda, da je sedaj v vseh podružnicah »Svobode« živahno prosvetno, koncertno, dramatično gibanje itd., da so povsod koncerti, festivali in podobno, da delajo to tudi meščanska kulturna društva. In »Svoboda« je lahko v resnici ponosna, da je tako globoko zaorala to ledino prosvetnega gibanja, ledino duševnega življenja in izživljanja proletariata, oživela družabnost, kar zopet rodi samostojnost v mišljenju, okrepitev razredne zavesti in prepričanja.

Zadnji delavski prosvetni večer ljubljanske »Svobode« in »Zarje« je bil kot 3. v letošnji sezoni in 30. od svojega začetka, v soboto 16. marca 1935, nekako v čast obletnici pariški komuni, ki se je proletariat spominja vedno 18. marca vsakega leta.

Bil je svojevrsten po programu, izrazit po svoji prireditvi. Bil je pevski večer »Svobod« Zaloga, Dobrunj in Ljubljane in zbora del. pevskega društva »Cankar«. 90 pevcev — impozantna četa, če si jo pogledal tako stoječo na odru, amfiteatralično slikovito in prepevajočo delavske pesmi: »Dani se«, »Vzbujenje duhov«, »Pozdrav narodi«, »Delu čast«, »Slava delavstvu« in »Delavski pozdrav«.

Grmelo je v mogočnih akordih iz 90 grl, da so poslušalci strmeli in ploskali in niso hoteli oditi iz dvorane, ko je bil konec.

Pa kaj bi preveč govoril. Priznani glasbenik-mojster, profesor konservatorija in skladatelj L. M. Škerjanc, ki je bil navzoč, je napisal v torkovem »Jutru« očno, ki jo dobesedno ponatiskujemo in ki dovolj markantno pove, kakšni so pevski zbori »Svobode« in delavski prosvetni večeri.

Čitajte!

Letošnji tretji, v celoti že trideseti delavski prosvetni večer se je vršil v soboto zvečer v dvorani Delavske zbornice. Nastopili so moški in mešani zbori pevskih društev »Svoboda« iz Dobrunj, Zaloga, Ljubljane, dalje pevski zbor »Cankarja« in septet natakarijev. Začetno in zaključno točko pa so zapeli združeni pevski zbori pod vodstvom agilnega in požrivovalnega pevovodje Krista Perka. Vmes so bile recitacije.

Sporod koncerta je obsegal skoraj 20 točk, ki so se zaradi strumne organizacije vrstile skoroda brez presledka tako, da je bil vzlic dolžini sporeda končan še pred 10. zvečer. Na sporedu so bili jugoslovenski skladatelji Ipavec, Adamič, Zajc, Jereb, Mirk, Dev, Ferjančič, Pavčič, Stahuljak, Gotovac, Krnic in komponist delavskih budnic in gesel Scheu. Delo, ki ga je izvršil pevovodja, je res ogromno. Z neizšolanim materialom, ki je mestoma prav zelo krhek, je studij resnega glasbenega programa izredno težak, če ne kar brezupen. Pevovodja je opravil to delo z očitnim potrpljenjem in vztrajnostjo, ki je bila dobro nagrajena. Zupanje, ki ga vidno gojijo pevski zbori

»Svobode« do njega, mu je lahko najboljše zagotovilo, da je njegovo delo smotreno in da najde odziva med so-delavci.

Dvorana je bila do kraja zasedena s publiko, ki je z vzornim zanimanjem sledila vsem izvedenim točkam. Ako bi naša stalna in nestalna koncertna publika znala s tako vnemo in sožit-jem sprejemati koncertne produkcije, kakor je bilo videti v soboto v Delav-ski zbornici, bi naše koncertno življe-nje gotovo znatno oživel.

L. M. Š.

Da je izostal vsled nekaj tehničnih zaprek radioprenos, ki je bil spočetka do-ločen, in niso mogli Svobodaši po vsej Sloveniji prisostvovati temu koncertu (kakor vemo po poročilih, je čakalo na prenos nad 4000 delavcev in delavk, je sicer grajati. Vendar, kakor slišimo, bo v aprilu eno nedeljo popoldan iz dvorane Delavske zbornice radiopostaja prenašala polurni koncert vseh 90 pevcev »Svobode« Dobrunje, Zaloga, Ljubljane in »Can-karja«, v nadomestilo zamujenega.

To bo obenem tudi uvod k zletu »Svobod« v Celju, ki bo 7. julija 1935.

Podružnica Svobode Šiška, Ljubljana

Naš letošnji občni zbor (25. II. 1935) je bil značilen

1. zaradi slabega obiska starih in sta-rejših članov,
2. po svoji vsebini.

Ker je prvo pač žalostno dejstvo, ki ga ne moremo dovolj povdariti, drugo pa je stvar, ki mora biti primer, kakšno ne sme biti »delo« v podružnicah in ki se mora ostro obsojati, ker škoduje delav-skemu pokretu, zato v naslednjem tole:

Iz vsega poročila predsednice, — ki je bilo precej skromno — smo mogli novi člani videti le to, da je šišenska podružni-ca pod njenim vodstvom vse leto hrabro spala in to z vztrajnostjo, ki je v resnici občudovanja vredna. To je celotna bilanca vsega dela in na to delo smo novi člani lahko ponosni. Ni treba povdarjati, da članstvo v veliki večini tega stanja ni bi-lo krivo.

Poročilo tajnika (imen ne bom nava-jal, ker hočem povdariti le stvari, katere ne more in ne sme zakriti noben zaveden delavec in katere izražam zato, da se v bodoče ne samo pri nas, ampak tudi drugod to ne bo več ponovilo) je oficijelno iz neznanih razlogov odpadlo (med nami rečeno, so ti »razlogi« večini znani), in višek vsega je bilo poročilo revizorja-nerevizor-ja, ki je gladko dal odboru razrešnico, vkljub temu, da je bilo (oz. je) celotno sta-

nje v obupnem neredu — zlasti z ozirom na tajniško knjigo. Modremu dovolj!

Novi odbor obstoja povečini iz mladih ljudi. Vse bodoče delo bo šlo po načrtu, ki ga bo moral predložiti vsak odbornik za svoj resor. Ustanovili smo e s p e r a n t-ski o d s e k, ki je prevzel nase obširno nalogo propagande esp. misli med vsemi podružnicami Svobode po poslanicah, listih, revijah itd.; naročili smo se še Svo-bodaši-esperantisti na »Sennaciale« in na »Sennacieca Levuo«, ki izhajata po iz-gnanstvu iz Hitlerjevega tretjega carstva v Zarizu (in sta glasilo SAT, (Sennacieca Asocio Tutmonda). V ozke vezi bo tudi stopil z del. esp. društvom v Ljubljani, ki se je pravkar ustanovilo (Lab. esp. socie-to) in tudi z osebnimi stiki (Trbovlje, Hrastnik, Zagorje itd.) bo skušal razviti čim večji razmah esp. ideje.

Ostali odbor trenutno zdaj še ne dela

1. ker išče primeren lokal,
2. ker mora zbrati raztresene ude po vsej Šiški — ker brez članstva se ne da delati.

Kot zastopnik centrale se je udeležil občnega zbora s. Marinšek.

Podružnica »Svobode« Maribor bo sredi aprila zaključila svoja predavanja za letošnjo sezono. Dne 10. aprila bo predaval s. Oslak Josip o grozotah bodoče vojne. Dne 17. aprila pa se vrši podružnični redni letni občni zbor. Dolžnost vsakega člana je, da se občnega zbora udeleži, da pokri-tiziramo, kar je bilo slabega v preteklem letu in skupaj zgradimo smernice za bo-doče delo. Pri tej priliki opozarjamo član-stvo, da poravna članarino, da bo imelo glasovalno pravico. Vsak član dobi od taj-ništva še posebno vabilo. Odbor.

Črna. — Naša podružnica »Svobode« je priredila dne 3. marca t. l. svojo običajno veliko pustno veselico v vseh prostorih gostilne Knez v Črni, ki je bila iz-redno dobro obiskana. Za godbo so nastopili naši agilni društveni tamburaši, ki so se dobro izkazali kot navadno pri vseh dosedanjih društvenih nastopih. Z vse-stransko lepo uspelo prireditvijo smo vsi zadovoljni.

Dne 10. marca t. l. pa je tukajšnja »Svoboda« priredila skioptično predava-nje o Japonski v dvorani s. Kneza v Črni. Tega predavanja se je udeležilo okoli 200 naših somišljenikov, kar je dokaz, da je za to predavanje vladalo v našem kraju veliko zanimanje. Predavatelj s. Krašovec nas je s spremljanjem slik in primernim razlaganjem istih popeljal v daljno Mika-dovo deželo, kjer je dosti lepega in do-brega, vsega v izobilju za — premožne ljudi, ki si lahko privoščijo tam (kot po-

vsod) prijetno bivanje in zabavo na razkošnih prireditvah na račun ostale ljudske nevednosti. Manj zavidanja vreden kraj pa je tam za delavstvo, kateremu je s posebnimi kapitalističnimi zakoni zelo otežkočeno njihovo gibanje, sami pa so z vso strogostjo zatirani, kar jih silno draži in sili v združenje. Tako se je po skoraj nepremagljivih težavah zadnje čase začelo stanje delavstva boljšati. Pa če so le neznatni uspehi, je delavstvo vendar uverjeno, da bo njegovo delo rodilo končni uspeh. Vsi navzoči so z zanimanjem sledili predavanju ter bili z njim prav zadovoljni. Tako širi naša kulturna organizacija »Svoboda« res kulturno izobrazbo med tukajšnjim delavstvom v splošno zadovoljnost vseh somišljenikov.

Tudi agilni dramatični odsek naše »Svobode« ni držal križem rok v mesecu marcu, temveč je vprizoril dne 16. in 17. marca znano tridejansko burko »Pred poroko«. Pri tej burki so nastopile v vseh glavnih vlogah same mlade moči, ki so deloma dobro izvedle svoje vloge, deloma pa tudi ne. Vsem pa se je videlo, da so se potrudili in pokazali za nastop mnogo dobre volje in vztrajnosti, s katero upamo, da bodo sčasoma lahko premagali vse začetniške težkoče, s katerimi se še sedaj kot začetniki na odru deloma borijo.

Želeti bi bilo, da se v bodoče mlade moči na oder uvajajo s starimi igralci skupno in ne ločeno. Za vsako igro naj se vzame nekaj starih in nekaj novih igralcev, na ta način bomo gotovo lažje vzgajili za naš oder dobre nove igralce, katere rabimo že sedaj, oziroma jih bomo še bolj rabili v bodoče, ko se nam bodo vrste naših starih igralcev še bolj razredčile.

Naša »Svoboda« ima še to sezono na programu 3 igre, od katerih sta dve namenjeni za brezposelne društvene člane kot podpora in za potne stroške za letošnji izlet vseh »Svobod« v Celju. Za ta izlet se je izvolil že tudi 5 članski odbor v osehah društvenega tajnika, blagajnika in treh krajevnih podblagajnikov, ki nam vsi jamčijo, da bodo svojo tozadevno nalogo vsestransko dobro izvršili, oziroma na izlet pripeljali čim več naših somišljenikov.

Na zadnji odborovi seji naše »Svobode« se je med drugim tudi sprožilo vprašanje prireditve enega skupnega nastopa vseh Svobodašev tamburašev Mežiške doline iz Črne, Mežice in Guštanj, ki naj bi se vršil še to poletje eventuelno v Mežici. O tem obveščamo tamburaše podružnic »Svobode« v Mežici in Guštanju s prošnjo, da nam sporočijo svoja mnenja.

Hrastnik I. — Pevski koncert podruž.
 »Svobode« I. (rudarji) se je vršil dne 17. marca t. l. v dvorani Konzumnega društva z bogatim sporedom. Obsegal je 19 pevskih točk. Koncert je otvoril moški zbor pod vodstvom pevovodje s. A. Podlogarja s temi pesmimi: Adamič: »Setev« in »Trudno srce«, Horvat: »Niča bom več vinca piv«, Bučar: »Šest narodnih«. Nato je nastopil mešani zbor. Zbor šteje 32 Svobodašic-pevk in 36 Svobodašev-pevcev. To je gotovo lep številni mešani zbor. Predvajal je: Dolinar: »Doma«, Jereb: »Kam si šla«, Adamič: »Furmanska«, Mirk: »Noven kolo«. Kot tretja točka je bil nastop moškega okteta. Vodil ga je s. V. Malovrh. Sledile so: Prelovec: »Jaz bi rad«, Ferjančič: »Sijaj solnce«, Kocijančič: »Slovo«, Rus: »Lahko noč«. Nadaljeval je zopet moški zbor. Gašparič: »Kosa«, ruska narodna: »Aj uhnem«, Pavčič: »Kmečka balada«, Foerster: »Spok«. Mešani zbor pa je zaključil koncertni program ter odpel: Medved: »Nazaj v planinski raj«, Adamič: Zapuščina, Hubad: »Prišla je miška«. Vse točke sporeda so izborno uspele. Posebno dobre so bile: »Niča bom več vinca piv«, »Noven kolo«, »Kmečka balada«, »Nazaj v planinski raj« in zapuščina, v kateri je sopranistka Svobodašica sopran solo podala prav izrazito, živo in lepo izgovarjavo. Zbori so dobro šolani, njih glasovi čisti, intonacija izvrstna in dinamično prednašanje vzgledno. Nabito polna dvorana priča, da si delavstvo želi pravega kulturnega razvedrila. Navdušenje poslušalcev in ljubiteljev lepega petja je pričalo, da je zbor »Svobode«, moški in mešani, ter oktet lepa kulturna sila Hrastniške »Svobode«. Zbori so morali nekatere pesmi ponavljati. Takih koncertov je želiti večkrat. Proletariat hrastniške doline se zaveda, da je član delavske kulturne »Svobode«. To je pokazal koncert sam. Vidi se delavnost in agilnost članstva iz dela samega in številnih nastopov. M. F.

Hrastnik

Svoboda II. v Hrastniku je imela dne 10. marca t. l. svoj XII. redni letni občni zbor v društvenem lokalu ob pol 10. uri dopoldne.

Dnevni red: 1. prečitane zapisnika zadnjega občnega zbora; 2. poročilo odbornikov: a) predsednika, b) tajnika c) blagajnika ter odsekov; 3. volitev novega odbora; 4. razno.

Ker je bil ta dan predsednik odsoten, je otvoril občni zbor namestnik Gačnik F. in pozdravil vse navzoče, posebno pa delegata centrale s. Cerkvenika, nato je prečital pismeno poročilo predsednika, kako razširjati kulturo v Svobodi, ki je

najbolj važna edinica proletariata. Tajniško poročilo za preteklo leto: Podružnica je prejela 42 dopisov in sicer 12 okrožnic in 28 navadnih ter dva od s. Teplý-a. Poslala pa je skupaj 46 dopisov, 14 raznih prijav na sresko načelstvo, 20 dop. na podružnice; razen tega je bilo 12 podružničnih sklepov, 17 sej, 1 skupna vaja z godbo, 16 članskih sestankov, 2 prireditve, 1 koncert, 1 prosvetni večer, 2 družinska izleta na Mrzlico ter 3 predavanja. — Blagajnik je podal poročilo o stanju članstva in povdaril, da ni sijajno napredovalo, pač pa ugodno, tako da ima blagajna prebitek, česar prejšnje leto ni imela, tudi članstvo je naraslo. Pevski zbor je letos bolj pasiven, ovirala ga je pri delovanju redukcija v steklarni. Prireditve: 2 koncerta, eno gostovanje, 10 letnica obstoja Svobode I., en avto-izlet v Zabukovco ter sodelovanje pri revirskem festivalu v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku, kjer so nastopila vsa del. društva.

Vsled preselitve blagajnika dram. odseka, ni bilo možno podati poročila o njegovem delovanju.

Knjižnica je tudi letos bolj pasivna kakor druga leta; izposodila je skupno 11 knjig, 6 znanstvenih in 5 leposlovnih.

Ker sta bila revizorja odsotna, je poročilo kontrole podal s. Gačnik H. ter predlagal razrešnico odboru, kar je bilo tudi soglasno sprejeto.

Štiričlanska volilna komisija je predložila novi odbor, ki je precej spremenjen, razen glavnega odbora.

Predsednik Beutel F., nam. Gačnik H.; tajnik Saurič K., nam. Jager Jos.; blagajnik Oprešnik A., nam. Göte F.; kontrola: Kellner A., Gačnik F., Abram A.; knjižničar Pfeifer M., Zaletel Kristina; odborniki: Hudy F., Skačnik E., Sočičnik P., Medved K. in Maurer Mima; gospodarja Götz K. in Vidmar F.; pom. blagajniki: Maurer R., Beutel F., Abram Stanko.

Odbor je bil soglasno izvoljen.

Imponiral je na občnem zboru najbolj sodr. Cerkvenik, ki je v svojem referatu povdaril, da je edini izhod iz tega kaosa edinstvo proletariata. Povdaril je tudi, da naj delavstvo ob priliki izleta v Celju pokaže javnosti solidarnost in moč, ki se drami in zbuja iz teme. Svoja izvajanja je končal s klicem družnost, za kar je žel burno odobravanje.

Mežica

Občni zbor podružnice »Svoboda« se je vršil v nedeljo, dne 24. marca. Predsednik s. Maurič je otvoril občni zbor in poročal o delovanju podružnice v preteklem letu. Tajniško poročilo je podal s. Le-

šnik, ker je bil s. Zupanc še službeno zadržan. Podružnica je prejela 74, odposlala pa 79 dopisov. Odborovih sej je bilo v preteklem letu 10 in dva članska sestanka. Prireditve se je vršilo 6, in sicer: 4 gledališke predstave, ena vinska trgatav ter pustna zabava, čije dobiček je bil namenjen v kríd brezposelnim. Blagajniško poročilo je podal s. Grauf. O reviziji računov sta poročala ss. Prosen in Dvornik in sta predlagala odvezo. O spremembi pravil je podal kratko poročilo s. Zupanc, in licer tako, kot je bilo to sklenjeno na zadnjem kongresu »Svobode« v Ljubljani. Člani so to poročilo vzeli na znanje. Pri volitvah odbora je bil izvoljen naslednji odbor: Predsednik **Borovnik Franc**, tajnik **Zupanc Franc**, blagajnik **Presen Luka**; odborniki: **Winkl Avgust**, **Rečnik Franc**, **Kocan Anton**, **Kasnik Ernst**. — Za knjižnico se je predlagalo, da se naj v tekočem letu začasno zapre ter se tekóm leta iz eventualnih dohodkov podružnice nabavi nove knjige in jo izpopolni. Vsled tega ni izvoljen knjižničar, ampak bo to delo prevzel odbor podružnice. Za revizorja računov sta bila izvoljena ss. **Weidl Josip** in **Ladineg Andrej**. Za pomožnega blagajnika za vas Mežica je bil izvoljen s. **Hudopisk Jožef**. — Izvoljeni predsednik s. Borovnik se je zahvalil za izkazano zaupanje in apeliral na vse sodruge, da bi tudi v bodočem letu ostali hrabri bojevniki in zvesti naši »Svobodi« ter delali za njen procvit in povzdigo. Predlagal je dalje, da se na velikončni podeljek priredi izlet na Šumahov vrh (v slučaju slabega vremena, seveda, izlet odpade). Nato je govoril še s. **Erzen**, čiega izvajanja o pomenu izobraževalnega dela za proletarijat so navzoči burno pozdravili. Nato je zaigral mladi tamburaški zbor nekaj komadov in žel zasluženo pohvalo za svoja precizna izvajanja. Oglasil se je še k besedi s. **Raušer** iz Črne, ki je v imenu črnske podružnice pozdravil občni zbor ter predlagal, da se za izlet na Šumahov vrh obvesti tudi podružnico v Črni. Sodr. **Weidl** je predlagal prireditve pevskega koncerta na prostem, na katerega bi se povabilo tudi druge delavske pevске zore. Za pripravljalni odbor za zlet vseh Svobod v Celju dne 7. julija so bili predlagani naslednji sodr.: **Zupanc**, **Borovnik**, **Winkl Avgust**, **Lešnik**. Sodr. **Borovnik** je zaključil občni zbor ob 13. uri s klicem: »Na delo za našo »Svobodo«! Družnost!

Rogaška Slatina. Naša podružnica v Rogaški Slatini je spadala некоč med najagilnejše podružnice »Svobode«. Njeni člani so večinoma samo steklarski delavci, ki so nositelji naše miselnosti v tem svetovnoznanim zdravilišču, ki ga poleti obisku-

jejo denarni mogotci vseh srednjeevropskih dežel. V prošlem letu sicer delovanje podružnice radi različnih vzrokov ni bilo tako živahno, toda eno je, kar nam garantira, da se bo to popravilo in izboljšalo: to je zavednost naših steklarjev.

Občni zbor naše podružnice se je vršil 23. marca t. l. Za centralo se je občnega zbora udeležil kot delegat s. Teply. Uvodoma je s. Lipovšek podal poročilo o delovanju podružnice v preteklem letu. Glavne ovire so bile, ker uprava zdravilišča ni dala na razpolago dvorane za prireditve in ker je bila neka igra prepovedana; tudi mladinski odsek se ni mogel ganiti. Pač pa je priredila podružnica v pretekli sezoni dve predavanji, ustanovila pa je ob enem tudi knjižnico, ki je zanj g. Juš Kozak priskrbel 75 knjig, za kar mu podružnica izreka zahvalo. Knjig Cankarjeve družbe se je prodalo 47 garnitur. S. Lipovšek se je uvodoma spomnil tudi umrlega agilnega sodr. Ašmana, ki je opravljal v zadnjem odboru arhivarske posle; njegov spomin so navzoči počastili.

S. Jugovar je podal tajniško in blagajniško poročilo. 50 dopisov je bilo odposlanih, sprejetih pa 37. Sej je bilo 5, sestanka pa dva. Blagajna je v redu.

S. Teply je govoril o delovanju centrale ter o nalogah naše kulturne organizacije. Predvsem naj podružnica obnovi pevski odsek, da bo lahko s svojimi priznanimi glasovi nastopil na celjskem zletu. Nato je govoril o potrebi dviga članstva in pripravah za celjski zlet, ki se ga bo vsa podružnica udeležila.

Pri volitvah je bil izvoljen sledeči odbor: predsednik Lipovšek Franjo, podpredsednik Karat Slavko, tajnik in knjižničar Jugovar Beno, blagajnik Matko Ignac, odbornika: Vozel Stanko in Drečnik Drago; kontrola: Jugovar Franc in Vtič Simon.

Po občnem zboru se je vršilo predavanje o postanku sveta in življenja; predaval je s. Teply.

Občni zbor »Svobode« v Prevaljah se je vršil v nedeljo, dne 20. januarja 1935, v posebni sobi pri Jaserju na Lešah s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo predsednika. 2. Poročilo tajnika. 3. Poročilo blagajnika. 4. Volitev odbora. 5. Raznoterosti.

Občni zbor otvori s. Ivartnik Ivan, pozdravi vse navzoče, ter poda besedo s. tajniku. Poročilo tajnika poda s. Čop Pavel ter navaja, da je podružnica prejela 56 dopisov, odposlala 20, sej je bilo 11. Predstave so se vršile štiri in sicer »Razvaline življenja«, »Rdeče rože«, Zdravnik in njegov strežnik« in »Tihotapec«, ki se je igral dvakrat. Obisk je bil zadovoljiv. Izleta sta bila dva. Nadalje so se vr-

šila tri predavanja: 1. Delovno pravo. 2. Zgodovina socializma. 3. Pravice delavcev in dolžnosti zaupnikov. Poročilo tajnika se je vzelo na znanje.

Poročilo blagajnika poda s. Dretnik. Blagajnik s. Dretnik poroča, da knjižnica že dalje časa ne deluje. Tudi tamburaški odsek že del časa več ne deluje, to pa tudi radi tega, ker živimo v dobi gospodarske depresije, splošne brezposelnosti v našem industrijskem kraju, radi hiranja tukajšnjega premogovnika, ki je popolnoma odpovedal radi izčrpanih premogovnih plasti. Vsled tega se sklene in pooblasti občni zbor, da novoizvoljeni odbor spravi v sklad vse nedostatke.

K četrti točki dnevnega reda »Volitev odbora« se sklene, da se vsak odbornik voli za sebe z dviganjem rok. Sprejeto. V novi odbor so izvoljeni sledeči člani: predsednik Zalaznik Štefan iz Prevalj, podpredsednik Dretnik Ivan iz Leš, tajnik Ivartnik Ivan iz Leš, nam. tajnika Topolovec Anton iz Prevalj, blagajnik Stanovšek Hinko iz Leš, nam. blagajnika Brunkar Alojz iz Prevalj, knjižničar Koren Pavel iz Prevalj, nam. knjižničarja Krakolinek Kristijan iz Prevalj.

K raznoterostim predlaga s. Stanovšek Hinko, da se naj tamburaški instrumenti prodajo. Sklene se s prodajo instrumentov še počakati. Novemu odboru predlaga občni zbor z žejo, naj bi bilo delo podružnice Svobode v tekočem letu bolj živahno, nato zaključí s. Ivartnik Ivan občni zbor.

Trbovlje. Šahovski odsek tukajšnje »Svobode« je igral to sezono 1 simultanko in 2 turnirja. Simultanko je igral g. Jazbec, član S. K. »Trbovlje«, kateri je najboljši.

Proti njemu je igralo 13 sodrugov, dobilo jih je 6, zgubilo 5 in 2 remizirala. Igralo se je 24. junija 1934.

Druga prireditve je bil turnir, katerega je igralo 12 sodrugov. Ker odsek sam ni imel sredstev, da bi nabavil vsaj tri nagrade, se prvo zasedenim mestim radi tega ni poklonilo nikakega darila. To je pa najbrže bil vzrok, da v igri ni bilo pravega življenja in je turnir trajal 2 meseca, končal se je 23. novembra 1934.

Prvo mesto je zasedel s. Bricel, drugo in tretje pa s. Zaman in s. Majdič ml. Ko se je turnir zaključil, se je nekaj časa živahno treniralo ob določenih večerih, potem pa se je začel opuščati trening in večkrat sta igrala le dva, včasih pa nobeden.

Da se oživi ta plemenita igra, se je pričel 6. jan. 1935 novi medčlanski turnir, katerega je igralo 11 sodrugov. Za ta turnir so predvidene 3 nagrade: 1 mesto di-

ploma, drugo in tretje pa po 1 serijo knjig »Cankarjeve družbe«. Igra je bila jako živahna med vsemi igralci; prva mesta so zasedli ss.: 1. mesto Brich, 2. Hlastan, 3. Majdič ml.

Število šahistov ni ravno veliko, a lahko se trdi, da ni njih cilj samo šah, temveč tudi vsa ostala kultura, ki jo goji »Svoboda«.

Trbovlje. Knjižnica »Svobode« je v letu 1934 izposodila 2727 knjig. Obiskovalcev je imela 1767. Kakor vidimo, zaznamuje knjižnica v preteklem letu lep napredek. Tekom leta si je nabavila precejšnje število novih knjig in to je največ pripomoglo, da se je število izposojenih knjig tako pomnožilo. Zeleti bi bilo, da čitatelji segajo bolj po znanstveni literaturi, katere ima knjižnica precej na izbiro. Knjižnica je odprta vsako nedeljo od 9.—11. ure in vsak četrtek od 4.—6. zvečer.

Zagorje ob Savi. V nedeljo, dne 24. februarja 1935 se je vršil naš občni zbor »Svobode« v dvorani Zadrúžnega doma na Lokah. Iz poročil posameznih odsekov je razvidno, da je Svoboda v pretečeni poslovni dobi zelo živahno delovala. Dramski odsek je vprizoril 6 iger in dve ponavljal. Pevski-glasbeni odsek je priredil 2. dec. 1934 svoj pevsko-glasbeni koncert, katerega so se sodr. Svobodaši iz Zabukovce udeležili po številu 26. S tem so pokazali veliko požrtvovalnost in solidarnost, za kar se jim najlepše zahvaljujemo. Vršil se je en prosvetni večer iz vseh revirskih »Svobod« (rudarski festival). Dopisov smo prejeli 143. Odposlali 119. Imeli smo 12 rednih sej, 3 izredne in 2 širše seje. Imeli smo dve predavanji, na katerih je predaval s. prof. B. Teply iz Maribora. Pri točki sprememba pravil je delegat iz centrale s. Moretti objasnil in razložil pomen in potrebo spremembo pravil, nakar se soglasno vzame na znanje. S. Šobar Fr. in Arh J. sta z zadovoljstvom konstatirala, da je bila Svoboda agilna in bodrila k nadaljnjemu vztrajnemu delu in priporočata članstvu, da pazljivo čitajo revijo »Svoboda«. Pred otvoritvijo občnega zbora in po zaključku je zapel pevski zbor po eno delavsko pesem, nakar smo se razšli v zavesti, da bomo na prihodnjem občnem zboru še lepša poročila podali. V novi odbor so bili izvoljeni sledeči sodruzi: Kamnik Ivan, predsednik, Debeljak Jurij, podpredsednik, Gostiša Franc, tajnik, Sopotnik Franc tajnikov namestnik, Zakrajšek Ivan, blagajnik, Krznar Leopold, blagajnikov namestnik, odborniki: Tomažič Pavel, Drgan Franc, Bokalj Ludvik, Herman Franc, Gostiša Ladislav. Revizija: Ule Anton, Pock Izidor in Mehla Alojz. Gospo-

dar Zakrajšek Ivan, namestnik Gostiša Ladislav. Knjižničarja: za Zagorje Ule Anton, za Loke Krznar Leopold. Družnost!

Dobrunje. V nedeljo, dne 24. februarja se je vršil 8. redni letni občni zbor. Udeležilo se ga je 71 članov od 80. O živahnem delu podružnice pričajo številke. 13 sej, 12 članskih sestankov, 6 predavanj, 3 prosvetni večeri, 4 celodnevni izleti, 4 koncerti pevskega in godbenega odseka skupno, 8 dramatičnih predstav (1 na prostem), 2 vrtni veselici in silvestrovanje. Poleg tega se je vršilo 97 vaj in 13 nastopov pri godbenemu in 50 vaj in 8 nastopov pri pevskemu odseku. Knjižnico je obiskalo 420 obiskovalcev, ki so prečitali 749 knjig. Knjižnica šteje 425 knjig. Pomnožila se je za 47 knjig. Podružnica je bila v tesnejših stikih z Zaloško in Zdobrovško podružnico. — Centralo je zastopal s. Vuk. Občni zbor sta pozdravila zastopnika Zadobrovske podružnice s. Mrak in zastopnik Zaloške s. Kačar.

V odbor podružnice so bili izvoljeni ss. Moškrič J., Trtnik A., Gašperšič J., Rome C., Gašparšič G., Gorše R., Vidergar F., Smrekar J., Smrekar K., Berčič J., Miklavc F., Kocjančič A. Nadzorstvo: Perčič J., Rome F., Šircelj A.

Potek občnega zbora je pokazal, da se članstvo zaveda svoje dolžnosti ter želi k napredku in izobrazbi, da bo lahko kljubovalo vsem nepravilnostim in nevarnostim, ki groze od raznih krivih prerokov delavskemu razredu in da si bo jasno začrtalo pot, ki pelje k vstajenju in osvoboditvi delavskega razreda. — Družnost!

Dobrunje. V nedeljo, 10. febr. ob 4. uri pop., je dram. odsek dobrunjske »Svobode« vprizoril Cankarjevo »Pohujšanje v dolini šentflorjanski«. Sodrugi v Dobrunjah so lahko ponosni, da imajo svojo zvesto publiko, ki jim do zadnjega koticčka napolni dvorano. Se pa tudi igralci vestno potrudijo, da se tej zvestosti oddolže s skrbnim nastudiranjem iger in (kolikor pač zmorejo) z lepim igranjem, ki pri nekaterih igralcih že ni več zgolj diletantizem. Najbolje so to pokazali pri zgoraj omenjeni igri. So pa stvari, o katerih sem mnenja, da bodo zanimale tudi ostale naše igralce, ker so po naših odrih vkoreninjene, ki bi morale že zdavnaj izginiti. Ta igra je živ zgled pravičnega ali napačnega igranja. — Vse vloge razen Petrove so bile pravilno razdeljene, maske izborne, le na garderobo posameznih oseb režiser ni utegnil misliti. Župan, županja, ekspeditorica, cerkovnik, kdo bi si želel boljših. Da je bil dacar malce tak, kot bi ne smel biti, je režiserjeva krivda. Težka vloga hudiča je bila v dobrih rokah, le žal, da je bil preveč »par-

kelj»; njegov tisočkratni he-he je igri v kvar. Strašen obraz, postava v dve gubi, v ostrem kotu skrivljena noga, neprestano manikiranje nohtov, nerazločna izgovarjava in ves njegov hokus-pokus je igri več škodil kot koristil. Sodrug »hudič« naj pomni: tudi dobrega ne sme biti preveč! Glavni osebi, Peter-Jacinta, nista bila posrečeno izbran par. Jacinta, vsa sladka, lepa, polna pravilno pojmovanega ognja, ta Jacinta ni razgibala in potegnila za seboj Petra, ki je bil mrtev, okoren, četudi po postavi in maski lep, zdrav fant. Patos v besedi še ni opravil vsega. Kljub tej hibi pa je bil prizor s Petrom in Jacinto v igri najlepši. Manj ugaja Jacinta ob slovesu. Tisto poljubljanje rok bi na tako majhnem odru naj režiser izpeljal drugače, ravno tako Jacintin ples. Ta naj bi sploh odpadel, kajti tisto stopicanje prelepe Jacinte v prebelem birmanskem oblačilu z malce smešnim vencem na glavi ne pohujša zadnje tercijalke, kaj šele takih mož kot so ti brunni rodoljubi. V zvezi s tem je pretirano, ko popadajo moški doline šentflorjanske na kolena in trebuhe, čes, da jih je tako razpalil »pohujšljivi« ples birmanke-Jacinte. Občinstvo naj se smeje tekstu in igranju, ki sme v tej farsii biti tudi pretirano, ne sme pa zbijati šal režiserskim pomanjkljivostim! — Eno napako so — razen Jacinte — zagrešili skoro vsi igralci: govorijo samo zase, v in za oder, samo ne občinstvu. In če je kdo odšel malce razočaran, je pripisati to možnost temu dejstvu. Pomnite: hvalevredno je, da ste besedilo igre znali gladko na izust, a še več je vredna pravilna, jasna in glasna izgovarjava! — Smrten greh dobrunjskega in drugih manjših odrov: za kulisami se med igro ne pazi dovolj na to, da je gledalec prišel gledat, kaj se dogaja na odru, ne pa za odrom! Vse tisto uboštvo naših odrov za kulisami gledalcu med predstavo nič mar; torej ga ne razkazujemo. Vidi se, da še ne cenite važne vloge dobrega inspicijenta. — (To-le pa samo sodrugu režiserju na uho: Vsi našeteti nedostatki gredo izključno na Tvoj rovaš! Režiser pokaže v potrebi gesto, izgovarja pred igralcem, mu priporoči to, odsvetuje ono, pomaga pri kostumih, pri izbiri mask, a vse to, če je res doobra preštudiral snov, ki jo hoče režirati! Odgovornost je bila velika, tvoj delež, sodrug režiser, pri uspehu tudi, a tvoj trud se je vrtel okrog poglavitnih stvari in oseb, na malenkosti, ki čestokrat odločajo o uspehu, pa si pozabil. Rešitev problema scenerije pa se ti je na tako majhnem odru nad vse dobro posrečila! Lahko bi služila drugim za zgled! Pomni pa eno: Videl sem že nekaj diletantskih poskusov vprizoritve »Pohujšanja« po deželi, a Tvoje je bilo najboljše. Da si se pa vse premalo posvetil izbru-

šenju Petrove vloge, Ti pa zamerjam. V njegovi pomanjkljivosti (sodrug igravec ima zmožnost v sebi postaviti celega Petra!) je v celoti nastala razpoka, ki je ves Konkordatov kabaretski hokus-pokus ne popravi.) — Dobrunjski »Svobodi« je čestitati za agilno delo njenega dram. krožka, kajti tudi to delo je velikega pomena, ker nas veže na prijeten način v eno samo trdno celoto. — Cankar Fr.

Kranj

Poročilo delovanja podružnice za leto 1935

Redni letni občni zbor podružnice »Svobode« v Kranju, ki se je vršil dne 17. jan. 1935 ob 10. uri dop. v društveni dvorani restavracije »Semen« z naslednjim dnevnim redom: 1. Poročilo predsednika. 2. Poročilo tajnika. 3. Poročilo blagajnika. 4. Poročilo knjižničarja. 5. Poročilo odsekov. 6. Poročilo nadzorstva. 7. Poročilo centralnega delegata. 8. Volitev novega odbora. 9. Raznoterosti.

Predsednik s. Pravst otvori občni zbor, pozdravi vse navzoče, kakor tudi centralnega delegata s. Marinška, ter se zahvali za polnoštevilni obisk, in nato pride na dnevni red:

1. Predsednik poda kratko poročilo iz splošnega delovanja podružnice.

2. S. tajnik prečita zadnji zapisnik občnega zbora, potem poda svoje tajniško poročilo, ki je sledeče: Podružnica je imela tekom leta 13 rednih sej in en članski sestanek, sprejela je 83 dopisov, odposlala pa jih je 94. Vršilo se je tekom leta 13 prireditev in sicer: 5 dramatičnih predstav, 2 veselici, 1 pevski koncert s sodelovanjem pevskega zbora »Svobode« iz Javornika, 1 božičnico, silvestrov večer in 3 predavanja. Poleg tega je podružnica priredila za člane tudi plesno šolo in to v mesecih jan., febr. in marcu l. 1934. Letošnje zimsko sezono se je vršilo do občnega zbora tudi 10 diskuzijskih večerov, katerih se je povprečno udeleževalo od 25—30. Podružnica šteje rednih članov 109, od katerih je redno plačevalo 84, neredno pa 25. Priredila je tudi 3 izlete in sicer na Golico, Kofce in v Maribor na I. delavski kulturni dan.

3. S. blagajnik poroča sledeče: Početkom leta 1934 je bilo stanje članstva 90. Tekom leta jih je pristopilo 66, izstopilo pa 47. Stanje članstva dne 31. decembra 1934 je bilo 109. Poleg tega pa sta dva člana pri vojakih, 1 je pa odpotoval. Premoženje podružnice dne 31. decembra 1934 je v gotovini Din 593.75. Inventar po oceni znaša Din 7518. Knjižnica po oceni Din 8000. Skupno premoženje Din 16.111.75. Celokupnega prometa v letu 1934 je bilo Din 27.218.03.

4. S. knjižničar poroča, da ima knjižnica 31 rednih članov. Tekom leta je bilo izposojenih 600 knjig. Novo nabavljenih knjig je bilo 73. Knjižnica ima sedaj 350 knjig v skupni vrednosti Din 8000. Promet je znašal Din 2390, podpora Din 2000. Izdatki Din 2376.50. Saldo Din 13.50.

5. Poročilo odsekov sta podala s. Hrovat za dramatiko, s. Bernard za pevski odsek. Prireditve dramatičnega odseka so vam že itak razvidne iz tajniškega poročila, zato je nepotrebno, da se jih tukaj še enkrat našteva. Delovanje dramatičnega odseka je bilo bolj skromno, kar je krivo dejstvo, da so povečini novi dramatični člani, veliko pa jih dela na dve izmene in so vsled tega prosti le vsak drugi teden. Dramatični odsek je imel dne 15. febr. svoj občni zbor, pri katerem je bil izvoljen za predsednika s. Hrovat, za režiserja pa s. Vehovec.

6. Za pevski odsek poroča s. Bernard: Pevski odsek je imel občni zbor dne 3. februarja, na katerem je bil izvoljen s. Bernard Niko za predsednika. Pevski odsek ima 39 članov, od tega rednih 26. Zbor ima težkoče radi tega, ker je precej novih članov.

7. Za kontrolo poroča s. Rotar in obenem povdarja, da je poslovanje blagajnika v najlepšem redu. Članstvo je na predlog predsednika soglasno glasovalo za absolutorij blagajnika.

Centralni delegat sodr. Marinšek pozdravi občni zbor v imenu centrale in se zahvali za polnoštevilni obisk. V kratkih besedah omeni pomen delavske kulture, kako je delavstvu potrebna za razredni boj in priporoča, da naj bo vsak »Svobodaš« tudi član strokovne organizacije. Omeni tudi izlet vseh Svobod, ki se bo vršil dne 7. julija v Celju in pozivlja članstvo, da se ga po možnosti vsi udeležijo. Opozarja članstvo, da se udelejuje le v delavskih sportskih društvih in pozivlja vse na delo, da se članstvo »Svobode« v letošnjem letu podvoji.

8. V novi odbor je bila soglasno izvoljena lista sestavljena na zadnji odborovi seji iz sledečih sodrugov:

Pravst Anton, predsednik, Novak Fr., nam., Hrovat Anton, tajnik, Resman Edward, nam., Brezar Janez, blagajnik, Maček Andrej, nam., Hrovat Alojz, knjižničar, Rakovec Alojz, nam., Brezar Franc, gospodar, Rihar Jakob, nam. Kontrola: Rotar Filip in Bajd Karlo. Odbor: Vehovec Jakob, Krč Franc, Bernard Nikolaj, Teran Tine, Toplak Stanko, Merkun Slavko, Bernard Ana, Dremota Aan.

9. K raznoterostim se oglasi s. Vehovec, ki v kratkem referatu poroča o delovanju podružnice od ustanovitve do da-

nes, kako se je morala boriti z različnimi težkočami, zlasti finančnimi, in kako je že danes na zavirljivi višini tako, da jo rešpektirajo celo meščani.

Priporoča članstvu, da čita več marksistično znanstvene literature, da poseča socialno dramatične predstave in predavanja, ker je to glavni cilj dela, ki ga vrši delavska kulturna zveza Svoboda.

Članstvu priporoča, da se polnoštevilno udeležujejo diskusijskih večerov in da zasledujejo ves politični položaj doma in v inozemstvu.

S. Kerč pozivlja članstvo »Svobode«, kateri še niso člani strokovne organizacije, da naj se včlanijo tudi v strokovno organizacijo.

Predsednik s. Pravst izjavlja k zaključku, da smo bilanco letošnjega delovanja podružnice pregledali in konstatirali, da je bila zadovoljivja. Pozivlja vse sodruge in sodružice na novo delo, ki pa mora biti vedno bolj uspešno. Vsem mora biti cilj ta, da delamo v skupni vzajemnosti za razmah delavske kulture, to je »Svobode«. Občni zbor zaključil ob pol 12. uri. — Družnost.

Guštanj. Dne 24. februarja se je vršil občni zbor tukajšnje podružnice »Svobode« ob 9. uri dop. v društveni knjižnici, katerega udeležba je bila povoljna. Dnevni red je bil: poročilo funkcionarjev, volitev odbora, sklepanje o bodočem delovanju zveze ter dolžnosti članov. Predsednik je otvoril s pozdravom občni zbor ter prečital dnevni red, nakar je podal svoje poročilo o delovanju in težkočah zveze v preteklem letu, ki ima sicer možnost dano do širokega razmaha, če bi imeli svoje lastne prostore, dokler pa tega ni, bo le s težavo rinila naprej, ker smo navezani na milost nasprotnikov, ki nam dajo prostore le, če se jim poljubi, pa če tudi za drag denar. Zato je najvažnejše to, kako se osamosvojiti. Za tem je podal poročilo tajnik in sicer poroča o prejemu 21 pisem, poslali smo 23 pisem, odborovih sej je bilo 3, članski sestanek 1, dramatskih prireditvev 1. Blagajnik poroča: Dohodkov je bilo Din 1299.75, izdatkov Din 1225.50, članov ob koncu l. 1934 33. Knjižničar poroča o prometu knjig: nemških izdano 232, slovenskih 184. Da je promet nemških večji od slovenskih je vzrok večja izbira. Za tem predlaga preglednik razrešnico, ki je soglasno sprejeta. V nov odbor so bili izvoljeni naslednji sodruzi: Predsednik Sikora Rihard, nam. Čapelnik Josip, tajnik Lepko Franc, nam. Slanič Jakob, blagajnik Čapelnik Andrej, nam. Mezner Miroslav, knjižničar Vanče Matevž, nam. Kragelnik Ivan. Pregledniki: Slanič Filip in Mezner Rudi, nam. Mrzel Peter in Pon-

grav Josip. Predsednik tamburašev Petek Alojz, nam. Čapelnik Andrej. Predsednik dramatike Vočko Maks, nam. Novšak Viktor.

K zadnji točki sta govorila s. Juh in Lepko; povdarjala sta, da je edina rešitev, da se osamosvojimo, to pa je mogoče le, da se dvigne promet konzuma, in na podlagi tega pridobi potrebni kapital za postavitev lastnega doma; da se to izvede, je pa dolžnost vsega članstva, da gre z vso energijo na delo za osamosvojitve. S. Juh tudi predlaga, da se bi naj vršili govorniški tečaji ozir. večeri, kjer se bi mladina vadila nastopati. Je bilo sprejeto. Za tem zaključili novi predsednik s klicem na delo za boljše bodočnost lepo uspeli občni zbor.

Zalog. V nedeljo, dne 17. februarja se je vršil osmi redni občni zbor Zaloške Svobode. Udeležba članstva je bila prilično dobra.

Iz poročila, ki so jih podali posamezni odborniki, je bilo razvidno, da je naša podružnica Svobode v preteklem letu kljub reakciji nacijev in klerusov vsestransko le delovala in skuša zbirati v svoje vrste čedalje več učencev, da vzgoji novega človeka, ki se bo znal boriti za pravice. Vendar pa se je kljub delovanju v preteklem letu le marsikdo izrazil željo, da naj bi bilo delo Svobode v tekočem letu še bolj živahno, kakor je bilo v preteklem letu.

Iz poročila je bilo razvidno, da je zaenkrat še najbolje uspevala knjižnica, ki je pod vodstvom našega agilnega člana knjižničarja s. Seska.

Dramatični odsek je sicer tudi dobro deloval, ali bili so stalni pretresljaji, kar je zelo škodovalo ugledu in napredku odseka.

Kot najbolj disciplinirani in dobroidoči odsek bi bil pevski odsek, kateri pod vodstvom s. Perka neumorno deluje, od svojega pričetka, to je od 1. junija 1934 dalje je nastopil dvakrat. Prvič je priredil koncert v »Cirilovi« dvorani v Zalogu, skupno s sodružnim pevskim odsekom Dobrunje in del. pev. zborom »Cankar« iz Ljubljane. To pot je prvič zaorila delavska pesem iz sedemdesetih grl pevcev-delavcev, drugič pa je nastopil pri delavskem prosvetnem večeru.

Vršilo se je 13 odborovih sej, trije sestanki in 4 izleti. Uprizorili smo 4 gledališke igre. Rednih članov šteje podružnica 34. Odstopilo jih je 6, pristopilo pa med preteklim letom 10 članov. Na občnem zboru je nanovo pristopil s. Bobnar Stane, kar mu ključemo: sodrug, vztrajaj v borbi za proletarsko enoto!

Najbolj neprijetno pa je za podružnico to, da nima svojega lokala, da bi prirejala in gojila dramatiko, šah, diskusijske večere in druge podobne stvari. Tako pa smo navezani na razne težkoče in šikane naših nasprotnikov. Novi odbor si je nadel to nalogo, da polaga največjo pažnjo, da si priskrbi potreben lokal.

V novi odbor so bili izvoljeni sledeči sodrugi: Predsednik Rolih Franc, podpredsednik Intihar Jožko, tajnik Taurer Franc, namestnica Taurer Mici, blagajnik Kukačica Ludvik, namestnik Židan Alojz. Odborniki: Trontelj Mici, Zajc Ivanka, Tomšič Leopold, Kačar Jože. Namestniki: Maček Leopold, Mejač Jože. Nadzorstvo: Mazovec Jože, Sešek Anton, Klaus Ivan. Knjižničar Sešek Anton. Predsednik pevskega odseka Taurer Franc, predsednik dramatike pa Tomšič Leopold.

Kakor je razvidno, se je novi odbor izvolil iz večina mladih moči, ki dajejo jamstva za nadaljnji razvoj marksistične kulturne organizacije Svobode v Zalogu. Delegat centrale je nakratko orisal smernice Svobode ter zelo resno povdarjal, da je treba skupno delati s strokovnimi organizacijami. Razočaran je bil, ker ni našel od strokovne organizacije nobene članice pri Svobodi. V Zalogu so delavke, ki so uslužbene pri ljubljanskih podjetjih in obenem organizirane v strokovni organizaciji, doma pa se udeležujejo pri klerusih ali pa pri nacijih, pri Svobodi jih ni. Žal da je to resnica.

S. Galof se je kot vnet športnik zavzel nekako posredovalno med nami in napram bivšim S. K. Svobodi Zalog, današnji S. K. Zalog. Žal, da ni dosegel svojega cilja. Naši sodrugi so odločno napram njim in bodo držali svoj trden sklep, ker člani S. K. Zaloga ni niti eden član naše podružnice, ampak so po večini člani naše nasprotno organizacije.

Delegata Dobrunjske podružnice ss. Gašperšič in Kocjančič sta nam orisala delovanje njihove podružnice ter pozivala nas k skupnemu delovanju in povdarjala, da se je to sedaj naša podružnica preveč lokalizirala ter da naj v bodoče dela z Dobrunjsko podružnico roko v roki. S. Mazovec je povdarjal, da je dosedanji odbor premalo polagal važnosti za pridobitev novih članov, kar mu tudi v pevskem odseku ni povsem všeč. S. Tomšič pojasni nevidne težkoče v podružnici.

Dne 24. februarja t. l. je priredila naša podružnica »Svobode« prosvetni večer z bogatim sporedom. Naš agilni pevski odsek je za otvoritev zapel tri delavske pesmi. Sledile so deklamacije. Mladi proletarec Ado je deklamiral:

Bog, vse to ti pustimo.
Le kruha, kruha nam daj.

Proletarski otroci so deklamirali: Mi smo pa od tam doma —. Mlada proletarica sta deklamirala, Darinka; Mladini za moi, Stane pa: Naše stanovanje.

Godbene točke je izvajala Dobrunjska godba »Svobode«, ki pa je žela splošno odobravanje. S. Berdaj je predaval: Stari Rim. Sledile so zopet deklamacije in burka »Mutasti muzikant«; za zaključek pa so pevcii zopet zapeli.

Občinstvo, ki je prišlo, da se razvedri od napornega dela, nikakor ni hotelo za-

pustiti dvorane, ker mu je bilo naše izvajanje pri srcu.

Zahvala za dobro podano delo gre našemu neumornemu novemu predsedniku, ki je kot brezposelni stalno na delu za razvoj naše podružnice in celokupnega proletarskega pokreta v Zalogu. Zato bi želeli, da bi se več takšnih prosvetnih večerov priredilo.

Vse zaloške »Svobodaše« pozivamo, naj vsepovsod agitirajo za pristop v »Svobodo«, zavedajoč se, da je naša »Svoboda« avantgarda proletarijata. Mlačneže, mehu-kužneže pa pustimo za hrano kapitalizmu.

Kukovica.

Družnost!

Zlet „Svobode“ v Celju

Na seji centrale dne 15. marca je bil sprejet predlog pevske podzveze, da bodo združeni pevski zbori »Svobode« zapeli sledeče budnice: 1. Delavski pozdrav; 2. Slava delavstvu; 3. O, čujte delavskih množic korak; 4. Bratje, le k solncu, svobodi; 5. Mi smo mlada garda; 6. Dani se. Vse te pesmi bo izdala pevska podzveza v lični knjižici, ki bo stala 3 Din. Če se bodo

vsi mešani zbori izjavili za sodelovanje, bodo zapeli novo skladbo »Proletarski mladini«.

Tehnični pododbor v Celju bo stopil maja v akcijo, prav tako pa se bodo povsod, kjer ni naših podružnic, iz strokovnih organizacij ustanovili zletni odbori.

Propagandni plakat za zlet bo izšel v teku maja.

S. Marija Zajc

Dne 6. marca je umrla Marija Zajc iz Sp. Kašlja, mati naših agilnih Svobodašic Ivanke in Lojzke. V imenu Svobode jima izrekamo najgloblje sožalje in kličemo: umrla vama je mati, kljub temu, da je uso-

da tako hotela, da vama je napravila žalost in trpljenje, ne pozabita na Svobodo, ki vama bo dajala tolažbo v žalostnih dneh.

Podružnica »Svobode« v Zalogu.

Vsak dober „Svobodaš“ bi lahko razprodal po en blok za tiskovni sklad „Svobode“.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.
PREMOŽENJE NAD 6.000.000 — DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:
Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon številki 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.